

Ostindiska husets gård

Kinesiskt porslin från Svenska Ostindiska Companiets magasin

Göteborg 216:1 | Nordstaden 12:1

Arkeologisk undersökning | Göteborgs stad

Göte Nilsson Schönborg, M.A.

Translation of summary in English and Chinese by Angelina Chu

GÖTEBORGS
STADSMUSEUM

Ostindiska husets gård

Kinesiskt porslin från Svenska Ostindiska Companiets magasin

Göte Nilsson Schönborg

ARKEOLOGISK RAPPORT FRÅN GÖTEBORGS STADSMUSEUM 2021:14

ISSN 1651-7636

ARKEOLOGISK RAPPORT FRÅN
GÖTEBORGS STADSMUSEUM
ISSN 1651-7636
© Göteborgs Stadsmuseum 2022
Norra Hamngatan 12
411 14 GÖTEBORG
www.stadsmuseum.goteborg.se

REDAKTION
Else-Britt Filipsson
Tara Gullbrand
Karolina Kegel
Ulf Ragnesten
Johan Thörnqvist
Tom Wennberg

Omslag: Ostindiska husets gård vid tiden för undersökningen 1994

UPPHOVSRÄTT
om inget annat anges, enligt Creative Commons licens CC BY.
Villkor finns tillgänglig på <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed sv>

TOPOGRAFISKA OCH EKONOMISKA KARTAN
© Lantmäteriverket. Medgivande 507-98-3211

KARTOR FRÅN STADSBYGGNADSKONTORETS DATABAS

INNEHÅLL

ADMINISTRATIVA UPPGIFTER	1
INLEDNING	2
TOPOGRAFI OCH FORNLÄMNINGSMILJÖ	4
OMRÅDETS UTSEENDE OCH FÖRUTSÄTTNING	6
TIDIGARE FYND OCH UNDERSÖKNINGAR	6
KVARTERETS HISTORIK	6
SYFTE OCH MÅLSÄTTNING	8
UNDERSÖKNINGSMETOD	8
NATURVETENSKAPLIGA BESTÄMNINGAR	10
TIDIGARE FYND OCH UNDERSÖKNINGAR	10
GRÄVNINGSIAKTTAGELSER	10
<i>Diskussion om brandlagrets betydelse för den absoluta kronologin</i>	16
FYNDBESKRIVNING	19
<i>Förklaring till kontexterna I. II. III. IV</i>	19
<i>Det kinesiska porslinet</i>	20
<i>Ledartefakter i det kinesiska porslinet</i>	24
<i>Fynden från hisschakt i Västra flygeln</i>	28
<i>Övrigt fyndmaterial</i>	34
<i>Två sällsynta skärvor</i>	36

TOLKNING OCH DATERING	37
------------------------------------	-----------

ANTIKNVARISK BEDÖMNING	37
-------------------------------------	-----------

KÄLLOR	38
---------------------	-----------

LITTERATUR.....	38
------------------------	-----------

BILAGOR

1. Fynd
2. Porslinsindelning på engelska
3. Utgrävningen i media

OSTINDISKA HUSETS GÅRD

Arkeologisk undersökning

SAMMANFATTNING

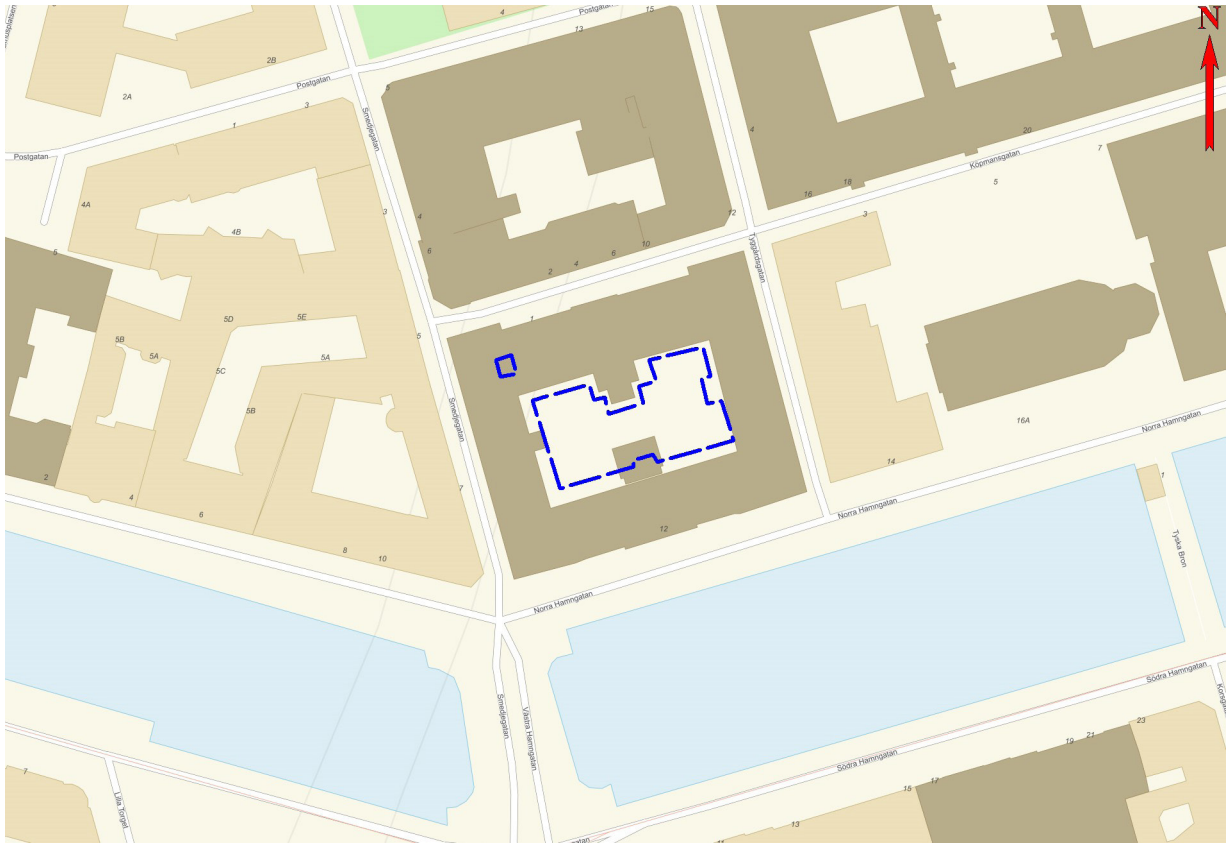
Under 3 veckor i april-maj 1994 utförde Göteborgs stadsmuseum en arkeologisk undersökning i kvarteret Ostindiska Companiet, Norra Hamngatan 12, Göteborg. Undersökningen föranleddes av en ombyggnad av Ostindiska huset. Innergården urschaktades för att gårdsnivån skulle sänkas och en ny entré och hörsal byggas. Vid undersökningen påträffades smärre konstruktioner av mindre murpartier samt rester av ett golv med tegelinslag, det senare daterat till 1600-tal. Vidare påträffades cirka 20 000 skärvor av kinesiskt porslin samt en mindre mängd av vanligt förekommande stadsgrävningsmaterial som rödgods, fajans, kakel, kritpipor och glas.

ADMINISTRATIVA UPPGIFTER

Länsstyrelsens diariernr:	-
Uppdragsnummer i Fornreg:	-
GSM dnr:	
Fornlämningsbeteckning:	Göteborg 216:1, L1969:702
Fastighet:	Nordstaden 12.1, Göteborgs kommun
Landskap:	Västergötland
Socken:	Göteborgs stad
Uppdragsgivare:	Göteborgs stad
Grävningsorsak:	Ombyggnad
Grävningsinstitution:	Göteborgs stadsmuseum
Datum för undersökning i fält:	April-maj 1994
Undersökt yta:	750 m ²
Antal arkeologtimmar i fält:	-
Platsledare:	Göte Nilsson Schönborg
Övriga deltagare i fält:	Mona Lorentzson
Foto:	Anna Rygård och Staffan Westergren
Sammanställning rapport:	Tom Wennberg
Registrering av fynd:	Tom Wennberg, Johan Thörnqvist
Inventariern GSM:	GSMS:210011 (GSMA:940009)

Figur 1. Göteborg med undersökningsområdet markerat. Blå kartan, skala 1:50 000.

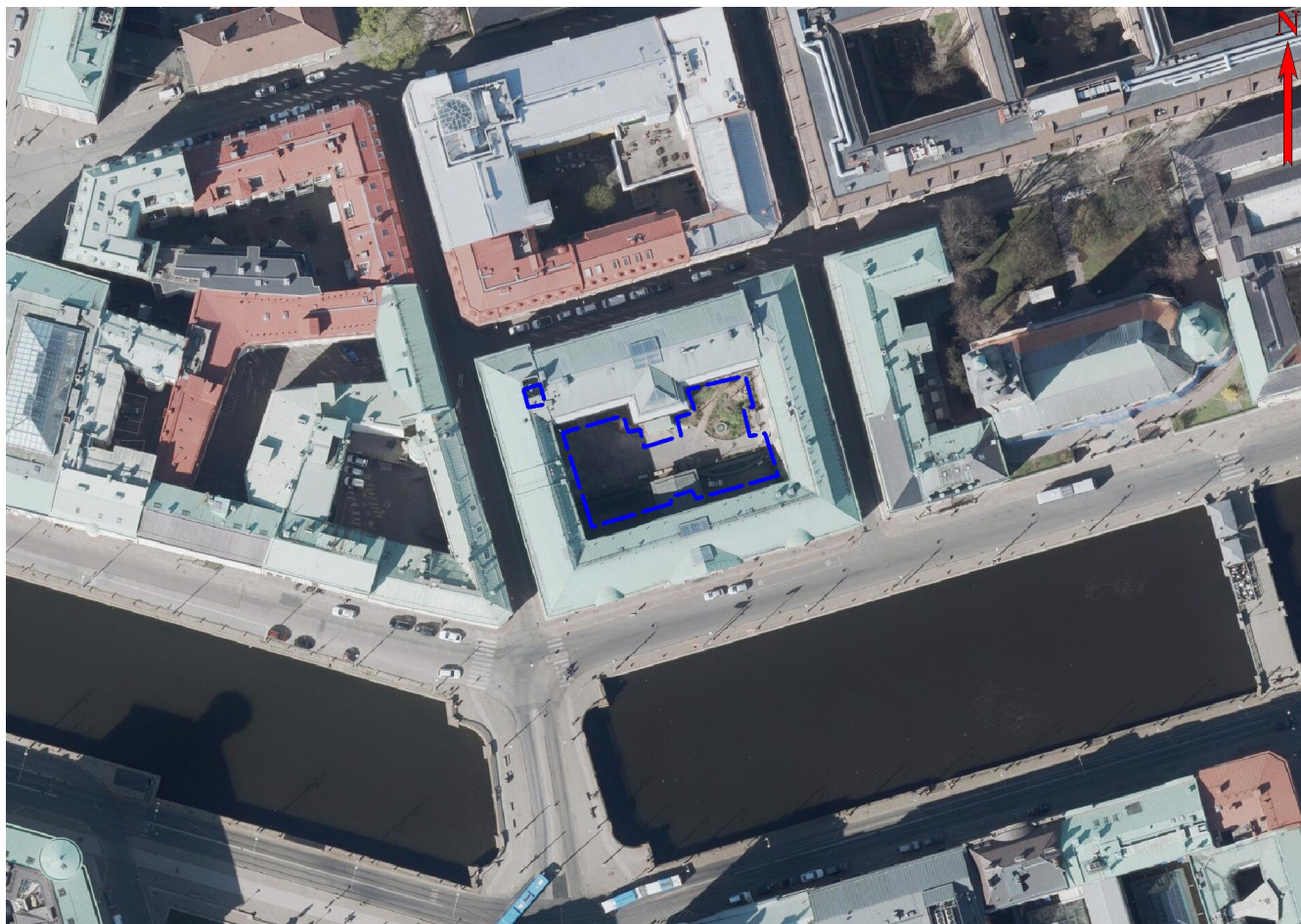

Figur 2. Kvarteret Ostindiska huset med undersökningsområdet markerat.

INLEDNING

I samband med ett större ombyggnadsprojekt av Ostindiska huset (nedan kallat OIH) schaktades hela innergården ur och en arkeologisk slutundersökning vidtog i samband med detta (figur 1-3). Undersökningen tog tre veckor i anspråk. Smärre konstruktioner kunde iakttas på platsen och ett större material av kinesiskt porslin (cirka 16500 skärvor) insamlades tillika en del rödgods, kakel, fajans, kritpipor, glas mm. Även ombyggnad av själva OIH utfördes och i samband med detta påträffades ytterligare cirka 2600 skärvor av kinesiskt porslin som tillvaratogs och dokumenterades.

Grävningen blev något av ett arkeologiskt äventyr och utmaning men rapportarbetet blev ett ännu större äventyr på grund av museets ombyggnadsprocess, ett flertal omflyttningar med påföljande tidsförskjutningar. Redan i samband med undersökningen inventerades i första hand det kinesiska porslinet och detta låg till grund för den presentation av fynd av kinesiskt porslin från Göteborgs innerstad författaren gjorde i en licentiatavhandling vid Göteborgs universitet (Nilsson Schönborg 2001). De bilder författaren använt sig av är mestadels äldre diabilbilder varför det till denna rapport ansågs vara nödvändigt med nytagna bilder av fyndmaterialet i Stadsmuseets regi. Bilderna från fältundersökningen är tagna av museets fotogra-

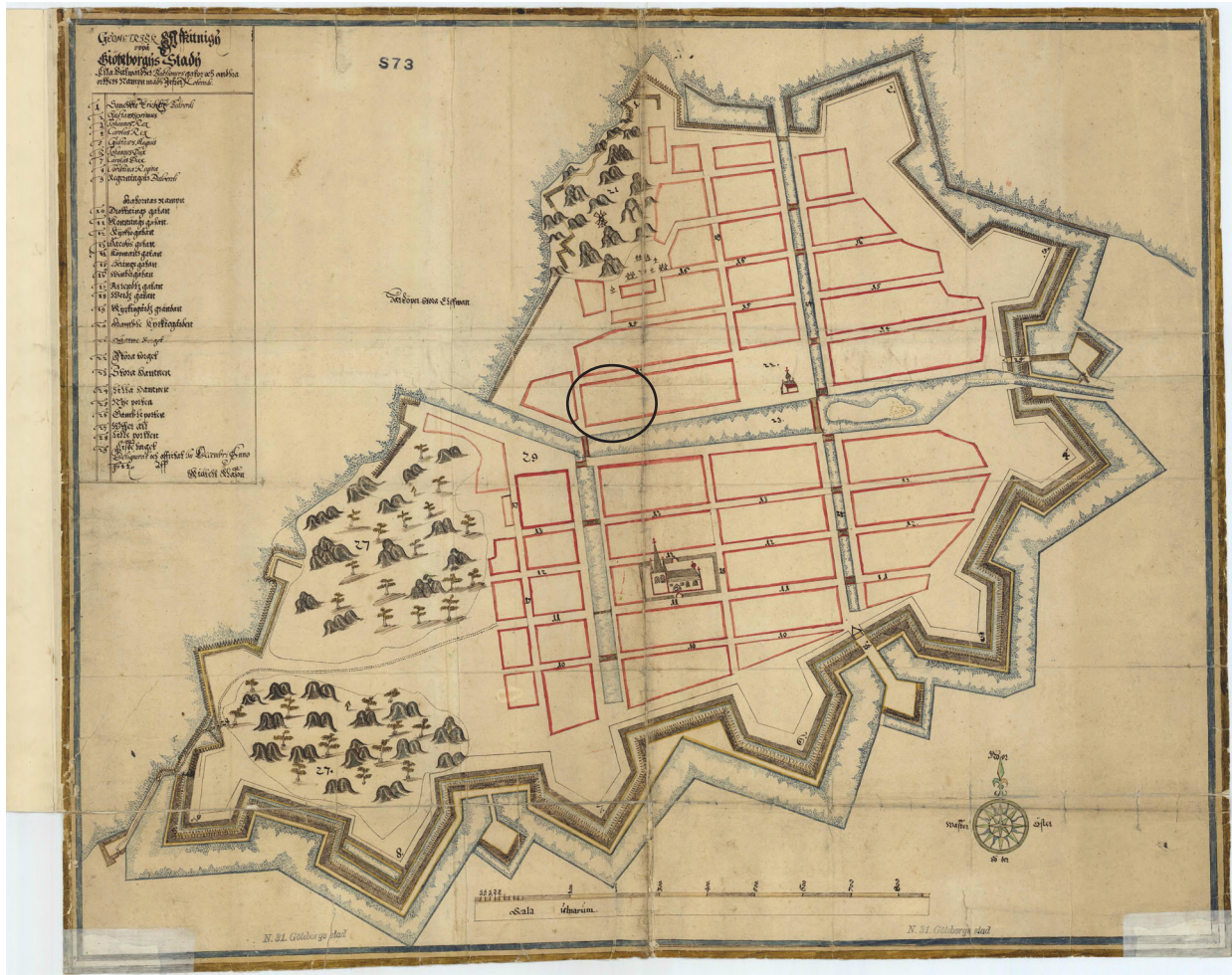
Figur 3. Kvarteret Ostindiska huset med undersökningsområdet markerat på ortofoto.

fer. Vid den inventering som nu vidtogs gjordes nu en viss omordning av materialet i samband med att fyndlistor upprättades. Dessutom har under åren skärvorna varit föremål för föredrag av författaren angående vår internationella handel och SOIC:s (Svenska Ostindiska Companiet) verksamhet vilket har rönt stort intresse såväl i Sverige som i Kina.

TOPOGRAFI OCH FORNLÄMNINGSMILJÖ

Undersökningsområdet ligger i stadens centrala del vid Norra Hamnkanalen och har varit bebyggt sedan 1600-talet (figur 1-4). Gatorna som omger kvarteret har sin ursprungliga sträckning och finns på Kättil Klassons karta från 1644 och på 1807 års tomtkarta (figur 4 och 5). De aktuella tomterna som fanns i kvarteret tidigare låg i rote 5.59 och 6.19.

Redan under 1600-talet var kvarteret uppdelat i två tomter mot Norra Hamngatan och ett antal mindre tomter mot kvarterets baksida. I kvarterets sydvästra

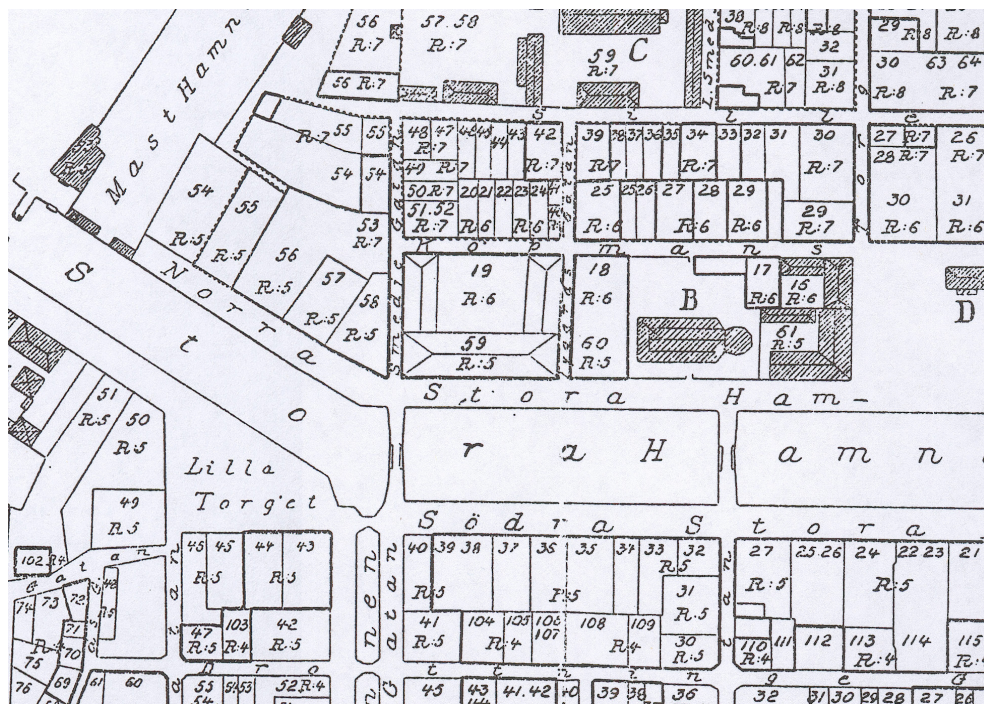
Figur 4. Kvarteret Ostindiska huset med undersökningsområdet markerat på Kättil Klasons karta från 1644 (GSM arkiv).

del bodde stadens borgmästare Hans von Gerdes medan baktomterna beboddes av hantverkare och sjömän. Några spår efter tomtgränser gick ej att identifiera vid undersökningen.

När Svenska Ostindiska kompaniet (SOIC) bildas 1731 börjar kompaniet etablera sig i kvarteret och 1749 hade de inköpt hela kvarteret. Kvarteret avbrann vid 1746 års stadsbrand och 1750 börjar SOIC uppföra det så kallade Ostindiska huset som i dag upptar hela kvarteret och dominerar denna del av gatubilden.

Den så kallade Wilsonska flygeln uppföres 1890-1891 och anläggs på den plats där kvarterets baktomter legat i norr.

Nivåförhållanden GH88 (RH2000): Nuvarande gårdsplan ligger på nivå cirka +15,00-15,40 (5,05-5,45). Berg kommer i dagen vid varierande nivåer exempelvis vid +14,90 och cirka +14,00 (4,95-4,05). Kulturlager och konstruktioner påträffades mellan +14,90 och +14,30 (4,95-4,10). Bottenlera framkom i gårdens östra del vid nivå cirka +14,00 (4,05).

Figur 5. Kvarteret Ostindiska huset med undersökningsområdet markerat på 1807 års tomtkarta (Baeckström 1923).

OMRÅDETS UTSEENDE OCH FÖRUTSÄTTNING

Gårdsytan var belagd med stenplattor av 1800-talstyp vilka togs bort med maskin och likaså sättsand och grus i förekommande fall. Tidigare hade ett par blodbogar fällts på platsen. Dessa var cirka 70 år gamla och detta gav en stark reaktion i pressen.

TIDIGARE FYND OCH UNDERSÖKNINGAR

Ett par mindre schaktningsövervakning utfördes på 1970-talet i samband med en ledningsdragning samt 1987. Rapporter ej återfunna i museets arkiv. En förundersökning av gårdspartiet utfördes år 1993 (Nilsson Schönborg 1993).

KVARTERETS HISTORIK

Redan innan förundersökningen kontaktades göteborgshistorikern och genealogen filosofie kandidat Olga Dahl som välvilligt har lämnat ifrån sig uppgifter som nedanstående kvartershistorik bygger på.

Kvarteret har varit bebyggt sedan 1600-talet och gatorna som omger undersökningsområdet har sin ursprungliga sträckning. Kvartersbildningen finns med på Kättil Klassens karta från 1644. Norra Hamngatan var under 1600-talet en del

av Stora Hamnen. Under 1600-talets andra hälft används namnet *Stora Hamnens Gatha* eller *Stora Hamnegatan*. Vid 1760-tal har namnet förändrats till *Norra Store Hamnegatan* och först 1846 finns namnet *Norra Hamngatan*. Smedjegatan finns omnämnd redan 1681 och förmodligen uppkallad efter smedjeverksamhet. Gatan bebyggdes först på östra sidan. Efter år 1644 finns bebyggelse på gatans båda sidor. Smedjegatan löper utmed kvarterets västra sida.

Köpmansgatan finns omnämnd redan under 1640-tal. Gatan har under 1600-tal även nämnts *Myntaregatan* (stadens mynthus låg utmed gatan mellan åren 1630-1669) - och *Claudii Kloots gata*. Claudii Klot var stadens svenske sekreterare och rådman. Han har förmodligen även bott på denna gata. Gatan löper utmed kvarterets norra del.

Namnet Tyggårdsgatan är från 1796. Tidigare hette gatan Nygatan. Tyggårdsgatan syftar på tyggården (=Kronhuset). Cederbourg nämner i sin Göteborgsbeskrivning (1739) att gatan varit besvärlig att röja och få jämn på grund av "der befintliga Berg". Gatan var på den tiden den kortaste i staden. Tyggårdsgatan löper utmed kvarterets östra del. (Uppgifter enligt Carl Sigfrid Lindstam; Göteborgs gatunamn, 1962).

Redan under 1600-tal var kvarteret uppdelat så att två tomter låg mot Norra Hamngatan, och ett antal mindre tomter vette åt Köpmans gatan. I kvarterets sydvästra del bodde och ägde stadens borgmästare Hans von Gerdes hus. Vilket år han övertog tomten vet vi ej, men han är omnämnd redan 1696. Han innehar gården till sin död 1723 och gården ärvs av hans son Carl von Gerdes. 1725 ärver hans syskonbarn Hans Henrik von Schmerfelt och Carl Mesterton gården. Dessa var minderåriga vid denna tid och deras förmyndare säljer år 1725 gården till överkommissarie Börge Schwart för 5000 daler silvermynt. Enligt köpebrevet ingick i köpet "allt nagelfast inrede och de i åtskillige rum uppdragne och sittande tapeter". Redan 1731 byggs ett nederlagshus för Ostindiska kompaniet. År 1749 hade kompaniet inköpt hela kvarteret.

Möjligen har i denna del av kvarteret också borgaren Michel Gerritson bott och haft en bryggerirörelse. I den östra delen av kvarteret, mot Norra Hamngatan hade biskopen Erland Broman gård och tomt. År 1692 säljer han gården till köpmannen Mackabeus Thornton. Han och hans hustru och senare änka "dygdesamma Matrona Adelheit Thornton" innehar egendomen till 1730-talet då sadelmakare Brase och hans änka omtalas. År 1749 ingår även denna del av kvarteret i kompaniets övertag.

Mot Köpmansgatan har under 1600 -och 1700-talets förra hälft flera tomter funnits. Om dessa och dess invånare finns spridda uppgifter. Dessa tomter blev under 1600-tal baktomter till de två större tomterna mot Norra Hamngatan. På dessa tomter bodde omväxlande skeppare, båtsmän, snickare och svarvare. Exempelvis

uppbjuder handelsmannen Mackabeus Thornton två tomter "belägna på Köpmangatan mellan skeppare Lars Björnssons hus och gård". Denne Lars Björnsson är tidigare känd från Marstrand. Under 1600-talet har även barberare, kalkslagare, skomakare och fiskare bott vid Köpmangatans tomter. När Ostindiska kompaniet övertar kvarteret uppförs magasinsbyggnader. År 1826 används en del av kvarteret som "stadens magasinshus". Det av Ostindiska kompaniet uppförda huset från 1750-tal blir museum 1861.

År 1862 kallas det "före detta Magasinshus, nu museum, ägs av Göteborgs stad". Här bor nu bland annat konservatorn vid Göteborgs naturhistoriska museum A. W. Malm med familj. In i 1860-tal bor handlare och hantverkare i kvarteret. För uppgifter om Ostindiska huset och gården under 1800-tal hänvisas till Ingmar Hasselgrens bok om Ostindiska huset Hasselgrén (Hasselgrén 1983). År 1746 inträffar en brand i kvarteret. Den 13 september brinner större delen av kvarteren mellan Stora Hamnkanalen och Kronhuset ned. I kvarteret vid Ostindiska huset låg kompaniets räknestuga och en uppgift från 1746 uppger att räknestugan före branden innehöll 576,77 daler i kopparplåtar och småpengar. Efter branden kvarstod en slagghög och värdet hade reducerats till 26,15 daler.

SYFTE OCH MÅLSÄTTNING

Förundersökningen påvisade ett större material av kinesiskt porslin, vilket också skulle visa sig vara fallet. Förundersökningen indikerade även några mindre bygghesrester. Redan från början inriktades undersökningen på att insamla och tillvarata allt kinesiskt porslin som påträffades. Detta med hänsyn till att porslinet intog en väsentlig del av SOIC och kvarterets historia. SOIC hade sin verksamhet här mellan 1731-1813.

I övrigt var målsättningen att sedvanligt dokumentera de kulturlager och konstruktioner som kunde påträffas. Därefter jämföra detta med kvarterets person- och kända byggnadshistoria. Metoden att jämföra arkeologiska iakttagelser med stadens personhistoria under 1600- och 1700-talet utvecklades tidigt i Göteborg och har av författaren vid ett flertal tillfällen kallats "Göteborgsskolan inom historisk arkeologi". Undersökningsresultaten kan därefter användas för utveckling och fördjupning av stadens historia.

UNDERSÖKNINGSMETOD

Två mindre grävmaskiner med maskinister fanns på plats under hela utgrävningstiden. Grovarbetare fanns tillgängliga och anlätades vid behov.

Behjälplig vid fyndbearbetning var Maria Amsjö, Göteborgs stadsmuseum som även tecknade intressanta porslinsdekorer som senare publicerades i författarens

Figur 6. Ostindiska husets gård vid undersökningen med grävmaskiner och personal. Författaren till höger i bild.

Figur 7. Ostindiska husets gård med visning av de lämningar som framträdde vid undersökningen.

lic. avh. (Nilsson Schönborg 2001).

Undersökningen utfördes under stor tidspress och för att kunna totalutgräva hela undersökningsområdet fanns en mindre grävmaskin samt en mindre schaktmaskin på plats hela tiden för att underlätta arbetet (figur 6). Större delar av området var stört av ledningar, omgrävningar och raseringslager. De partier som var fyndförande grävdes med maskinell hjälp och genomgicks på hackbord. Ömtåligare delar av kulturlager fingerades för hand. Speciellt ett golv lagt av flata stenar och tegel som daterades till 1600-tal. Massorna fördes därefter bort med lastbil från porten mot Köpmansgatan.

Området grävdes till botten där berg, strandängar eller lera vidtog. Som en kuriositet kan nämnas att inmätningen skedde medelst ett hundraårigt mätinstrument som tillhört och begagnats av Georg Sarauw! Detta på grund av att övriga instrument av modernare dato var upptagna på andra undersökningar. Instrumentet finns numera i Stadsmuseets samlingar.

I samband med utgrävningarna utfördes guidningar på platsen, i mån av tid (figur 7).

NATURVETENSKAPLIGA BESTÄMNINGAR

Med undantag av ett mindre parti bambublad eller bast som påträffats i en trossbotten i Västra flygeln (analys väntar på botaniska institutionen, Göteborgs universitet), togs ej några övriga dendro- eller jordprover.

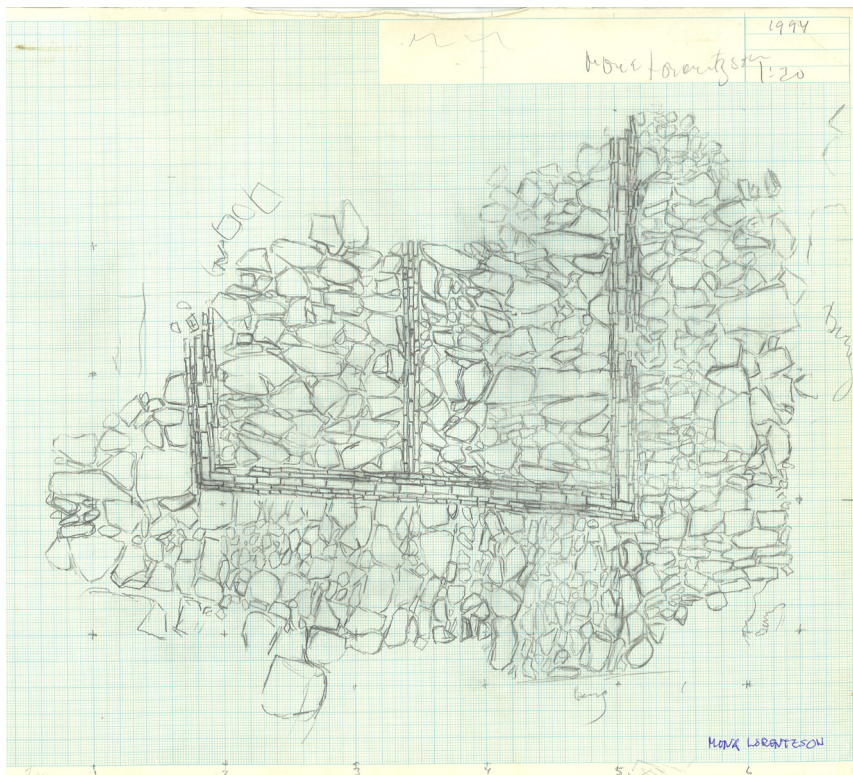
KARTSTUDIER OCH FÄLTINVENTERING

Äldre stadskartor exempelvis Kättil Klassons karta från 1644 och 1807 års tomtkarta har använts (figur 4 och 5).

GRÄVNINGSIAKTTAGELSER

Efter att befintlig stenläggning avlägsnats vidtog maskingrävning och handgrävning av området. Rester av ett sten- och tegelgolv hade påträffats i gårdens sydvästra del vid förundersökningen (figur 8-9). Arbetet påbörjades med att frilägga detta samt ett mindre murparti i dess anslutning. I området framkom även rester av ett brandlager som var rester av 1746 års stadsbrand. Anläggningen som fick arbetsnamnet anläggning 1A-D var skadad i den södra delen (figur 10-15). Denna konstruktion som antogs vara rester av en golvkonstruktion till ett stall eller dylikt avritades i skala 1:20 och fotodokumenterades (figur 9). Anläggningen demonterades och rekonstruerades senare vid anläggandet av den nuvarande gårdsplanen. Golvet som var lagt av flata stenar samt mindre rännor av stående och liggande tegel daterades till 1600-tal på grund av tegelstorleken och nivåläget kopplat till artefakter av 1600-talsdatering. Teglet var av holländsk gul hårdbränd typ med måtten 18 x 8 x 3,5 cm. Golvet har ingått i en byggnadskonstruktion som tillhört någon av kvartets 1600-talsinvånare, möjligen borgmästaren Hans von Gerdes. Byggnaden som förstörts i 1746 års stadsbrand kan även ha återanvänts av SOIC.

Här nedan ges en översiktlig beskrivning av anläggning 1 som tillhörde den bevarade resten av en 1600-tals bebyggelsehorisont (figur 8-15). Anläggningen som innehöll en golvnivå av sten och tegel fick arbetsnamnet anläggning 1A. Rester av ett murparti 7 syllstensrad söder om anläggning 1A löpte i öst-västlig riktning (längd cirka 4 m, bredd cirka 80 cm, höjd cirka 60 cm) och fick benämningen 1B. Ytterligare en murrest påträffades öster om anläggning 1A och löpte även denna i väst östlig riktning (längd cirka 3 m, bredd cirka 70 cm och höjd cirka 60 cm). Muren som benämndes 1C, var förmodligen en del av en grundmur till en byggnad. Slutligen påträffades omedelbart söder om anläggning 1B invid murens nedre del, rester av en tegelsatt yta, cirka 1 x 1 m, och fick benämningen 1D. Tegelkonstruktionen bestod av hårdbränt rött tegel, satta på högkant. Tegelstorlek cirka 18 x 8 x 3,5 cm. Detta var troligen rester av ett tegelsatt källargolv. Hela anläggningen

Figur 8. Planritning över påträffade lämningar på Ostindiska husets innergård. Placeringen av lämningarna är gjord i efterhand och skall ses som ungefärliga. Skala 1:300.

Figur 9. Avritning av stenläggningen 1A i skala 1:20 i original. Norr uppåt på ritning. Utförd av Mona Lorentzson.

Figur 10. Anläggning 1 med stenläggning 1A, grundmur 1B och golvtegel 1D. I bakgrunden syns grundmur 1C.

Figur 11. Stenläggning 1A på innergårdens sydvästra del, mot nordost.

Figur 12. Stenläggning 1A på innergårdens sydvästra del, mot väst.

Figur 13. Stenläggning 1A på innergårdens sydvästra del, mot ost.

Figur 14. Grundmur 1B och tegelgolv 1D söder om det stenlagda golvet 1A, mot ost.

Figur 15. Grundmur 1C mot nordost.

Figur 16. Anläggning 2 vilken bestod av en grundmur till en byggnad på innergårdens nordöstra del.

Figur 17. Innergården vid utgrävning, mot väster.

bedömdes vara sammanhängande och rester efter ett boningshus som legat i denna sydvästra del av kvarteret. Denna del av kvarteret var under 1600-talet en de två större tomterna mot Norra Hamnkanalen och tillhörde borgmästare Hans von Gerdes under denna tid.

En annan murkonstruktion (anläggning 2) påträffades i gårdens mittparti. Detta bedömdes vara rester av en husgrund av flata stenar lagda i kallmur (figur 16). Muren bedömdes även vara av senare datum, möjligen tillhörande en förrådsbyggnad från 1800-talet. Konstruktionen fotodokumenterades och avlägsnades. Några daterbara artefakter påträffades ej i anslutning till anläggningen.

Som ovan nämnts påträffades ej några rester av tomtgränser på platsen. Ej heller trärester i form av rustbäddar, avfallsbingar eller dylikt.

Diskussion om brandlagrets betydelse för den absoluta kronologin

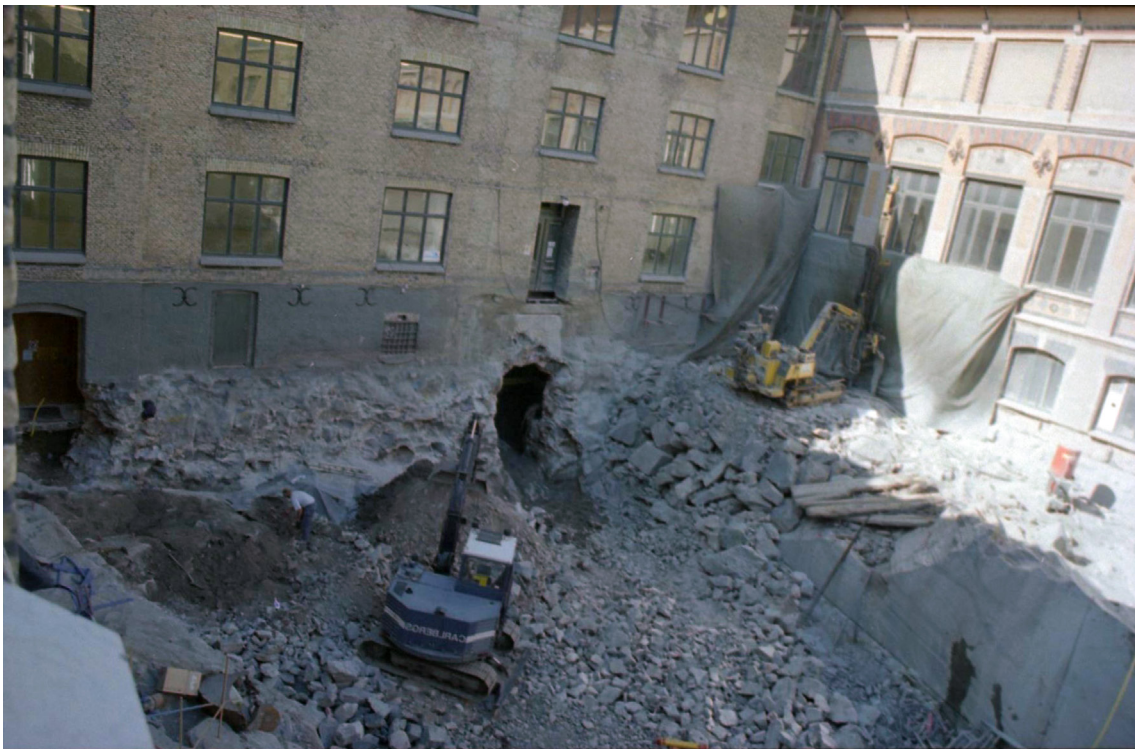
Vid utgrävningstillfället påträffades föremål såväl över som under det befintliga brandlagret. Över brandlagret och i omrörda lager påträffades ett yngre material varav det yngsta daterbara föremålet var en kritpipa tillverkad av Jonas Alströmers fabrik i Alingsås cirka 1760. I anslutning till det ovannämnda påträffades bland annat en rödgodsskärva med årtalsdekor från 1680. Under brandlagret påträffades även kinesiskt porslin som dekormässigt och efter fyndomständigheter daterades till perioden före 1746. Men ser man till hela fyndmaterialet från området finns den

Figur 18. Inngården vid urschaktning av sprängt berg efter att lämningarna avlägsnats, mot öster.

Yngsta porslinsdateringen till perioden cirka 1750-60. Porslinet under brandlagret uppvisar även dekorer från den första importperioden, lika väl som dekorer som sammanfaller med fyndet från Ostindiefararen Götheborg som förläste år 1745 i Göteborgs inlopp. Ser man till detta blir år 1731 SOIC:s etablering på platsen ett terminus ante quem och brandlagret således ett terminus post quem när det gäller porslinet. När det gäller dateringen i stort spelar brandlagret en viss roll i daterings-synpunkt då en yngre fas på gården ej går att findatera mellan perioden 1760-tal (baserat på fynden) och senare gårdsyta anlagd på 1800-talet.

Dessutom påträffades en stor del av fyndmaterialet i störda eller omrörda lager. Vid den nu gjorda genomgången väckte glappen mellan 1760-tal och vad som i princip kunde vara sent 1700-tal och 1800-tal frågor och manade till en ny frågeställning. Varför ett glapp i fyndmaterialet under denna tid? Den rimligaste förklaringen torde vara att tomten dels avröjdes efter branden 1746 och framförallt vid uppförandet av det Ostindiska huset på platsen. Byggnaden var en prestigebyggnad dit utländska köpmän förväntades komma på besök. Därför skulle gårdsytan vara avröjd. Detta tyder även på en organiserad sophantering eftersom SOIC fortsatte sin verksamhet här. Avsaknaden av avfallsbrunnar och latrinbingar talade också för detta. Ett undantag skulle vara om de senare grävdes bort när Wilsonska flygeln uppfördes på 1800-talet.

Figur 19. Innergården vid urschaktning av sprängt berg efter att lämningarna avlägsnats, mot nordväst.

Figur 20. Innergården vid urschaktning av sprängt berg efter att lämningarna avlägsnats, mot norr.

Figur 20. Fyndkontexter enligt beskrivning i kapitel "Fyndbeskrivning" nedan

FYNDBESKRIVNING

Eftersom samtliga fynd som påträffats vid undersökningen insamlats och ingen gallring har gjorts, vilket innebär att både rensfynd såväl som de in situ funna artefakterna bevarats, så har följande indelningen tillämpats för att underlätta förståelsen av fyndlistorna (figur 20):

Förklaring till kontexterna I. II. III. IV.

I: Fyndmaterial funnet under brandlagret (1746 års stadsbrand). Till denna kategori räknas även de fynd som framkom i anslutning till brandlagret.

II: Fyndmaterial funnet över brandlagret. Någon egentlig lagerföljd i kontext II kunde svårligen urskiljas vid utgrävningstillfället varvid fynden från densamma ej går att findatera närmare än cirka 1740-tal till i princip 1800-tal. Dock ger porslinsdekorerna en viss fingervisning.

III: Fyndmaterial från omrörda lager och kontexter från hela området

IV: Rensfynd från hela området

Det kinesiska porslinet

Porslinsmaterialet är sorterat efter samma principer som porslinet från ostindiefararen Götheborg, när det gäller dekorer för att underlätta jämförelser och senare forskning. Dekortyperna är följande och indelade som följer med tillägg av några typer som ej återfanns marint. I bilaga 3 återfinns dekortyperna på engelska.

A: Underglasyrblå dekor

B: Underglasyrblå dekor med emaljfärger på glasyren, s.k. imariporslin

C: Underglasyrblå dekor på insidan och så kallad café au lait-glasyr på utsidan

D: Brun glasyr på utsidan och emaljfärgsdekor på insidan eller brun glasyr med ursparningar som dekorerats med emaljfärger.

E: Figuriner

F: Helvitt

G: Vitt med emaljfärgsdekor

H: Monokromer, glasyr i en enda färg, t.ex. Powder Blue – ibland förekommer motiv i gulddekor ovanpå glasyren

I: An hoa-dekor, s.k. hemlig dekor, ristad eller skuren i godset under glasyren och med underglasyrblå kantbård och mittmotiv

J: Brun glasyr på utsidan och helvit insida

K: Vitt med emaljfärgsdekor och ränder i underglasyrblått

L: Brun glasyr på utsidan. Blåvit underglasyrdekor och emaljfärger på glasyren på utsidan (Denna grupp fanns ej i fyndmaterialet).

M: Brun glasyr på utsidan, guld och sepiadekor på utsidan

N: Laque burgautee, porslin som täckts med mörk lack vilket dekorerats med guld och pärlemorinläggningar. (Fanns ej i fyndmaterialet).

O: Soft paste, ett speciellt lätt porslin med en mycket detaljerad och välteknad underglasyrblå dekor ofta med en finkrackelerad glasyr

P: Underglasyrblå dekor med guld på glasyren

Q: Underglasyrblå på utinsidan och celadonglaserad utsida

R: Blåvit underglasyrblå med inslag av roströd dekor

S: Xixingvara (kinesiskt stengods)

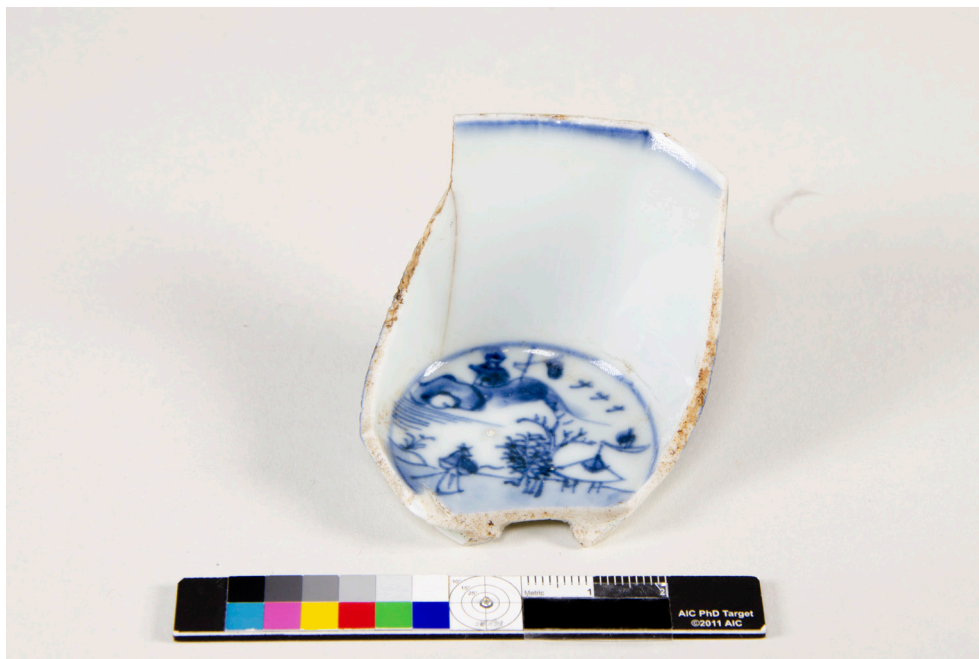
Som ovan nämnts svarade det kinesiska porslinet för det numerärt största fyndmaterialet, inalles närmare 20 000 skärvor (figur 21-32). Detta gör att fyndet då som nu är det största landfunna kinesiska porslinsmaterialet i Sverige som plockats upp och dokumenterats i sin helhet. Det största fyndet är det marint funna fyndet från Ostindiefararen Götheborg. Dykningar vid detta vrak företogs samtidigt som grävningen på OIH:s gård, och fruktbart samarbete inleddes angående dateringar och mönsterdekorer. I en del av det blåvita materialet fanns stora likheter med fyndet

Figur 21. L1, tallrik, dekortyp A (F1). Underglasryblå dekor.

Figur 22. L1, lock, dekortyp A (F2). Underglasryblå dekor.

Figur 23. L1, tekopp, dekortyp A (F4). Sexkantig mynning och underglasyrblå dekor. Möjligen den äldsta typen av ostindiskt porslin importerat av SOIC som påträffats i Göteborg.

Figur 24. L1, tekopp, dekortyp A (F4). Samma kopp som ovan fast från utsidan.

Figur 25. L1, tekoppar, dekortyp B (F7). Persiserande dekor med längsrandiga fält.

Figur 26. L1, tallrik, dekortyp B (F8). Kinesisk Imari.

från vraket. Senare kunde författaren tillsammans med studenter från Institutionen för historiska studier, Göteborgs universitet sortera upp ett fyndmaterial från trädgården vid Gunnebo slott i Mölndal. (Nilsson Schönborg: Kinesiskt porslin på Gunnebo, manus under arbete).

Senare återfann Bohusläns museum ett material som insamlades selektivt och tydligen ej har bevarats i sin helhet (Forsblom Ljungdahl 2019:23ff).

Detta gör att Ostindiska husets gårds fyndmaterial är unikt eftersom det är funnet just på denna plats och representerar så många mönstertyper som går att knyta till en bestämd tid. När fyndet från Västra flygeln kunde sammanfogas med gårdsfynden visade det sig att dessa var betydligt yngre än det övriga materialet. Porslinet representerar tidigt 1800-tal och kompaniets existens varar till 1813 medan den sista skeppslasten återkommer till Göteborg 1807. Därmed finns här ett material som omspanner i princip hela importperioden bortsett från ett glapp i fyndmaterialet mellan 1760-tal till cirka 1800.

Ledartefakter i det kinesiska porslinet

Av så kallade ledartefakter inom porslinet märks främst skärvor med en arabeskdékor som återfanns på skärvor av lock till teburkar samt skärvor med imaridékor där paralleller finns bland fynd vid Logården i Stockholm (Nilsson Schönborg 2002). Därtill kommer en del av en kopp med dekor av figurer och landskap, troligen det äldsta porslinsföremålet på platsen. Den dateras till sen Kang-Xi (1662-1722) eller Yong-Cheng (1723-1735) och kan mycket väl ha hemförts med den första ostindiefararen som återkommer till hemmahamnen 1733. Dessutom en bottendel till en kopp med ovanligt kraftig fotring, så kallad Tangbotten. Denna typ av fotring har fått denna benämning eftersom den är förekommande under Tang-dynastin (618-907). Paralleller till detta finns även på ostindiefararen Götheborg. Dessa skärvor framkommer samtliga under brandlagret (lager/kontext I).

Dekorer av blåvitt porslin finns över hela området och ett flertal går att relatera till tiden för ostindiefararen Götheborgs förlisning 1745. (Wästfelt et al. 1990) Imaridékorerna är även förekommande över hela undersökningsområdet men det går att skönja en kronologi i dessa fynd med de större storblommiga och guldiga dekorer som förekommer under brandlagret medan lite sparsammare dekorer finns i princip över hela området blandat med det blåvita. Denna dekor försvinner liksom teburkar i famille rose och cappucino rent allmänt vid importen efter 1700-talets mitt. Även dekorer i andra flerfärgsdekorer förekommer i fynden och dessa representerar ett flertal varianter med mestadels blomstermotiv. Det mesta materialet har tillhört tekoppar, fat och andra typer av en för tiden vanlig importvara.

Figur 27. L2, skålar, dekortyp C (F42). Café au lait kallas den typiska bruna färgen. I detta fall med underglasyrblå dekor.

Figur 28. L2, skålar, dekortyp C och D (F42). Café au lait kallas den typiska bruna färgen. I detta fall med underglasyrblå dekor.

Figur 29. L2, tallrik/skål, dekortyp A (F40). Motiv av drake.

Figur 30. L2, tallrik/skål, dekortyp A (F40). Samma som ovan, baksida.

Figur 31. L2, skål, dekortyp A (F40).

Figur 32. L2, tallrik, dekortyp A (F40). För undersökningen en ovanlig dekor.

Figur 33. Hisschakt i västra flygeln, skålar, dekortyp G (F202). Vitt med emaljfärgsdekor, rosdekor.

Fynden från hisschakt i Västra flygeln

I undersökningens slutskede gjordes en ombyggnad av Västra flygeln varvid en trossbotten genomsågades för ett hisschakt. Härvid framkom ytterligare cirka 2600 skärvor av kinesiskt porslin. Samtliga dekorer var av yngre datum, det vill säga tidigt 1800-tal, således från SOIC:s senaste verksamhetsperiod (figur 33-43). Av dekorerna fanns fragment av pagod- och flodlandskapsmotiv daterbara till Jiaqing (1796-1820). Vidare skålar med så kallad Star Bust-dekor som överensstämmer med dekorer från den engelska ostindiefararen Diana som förläste 1817 vid Malacka utanför Malaysia. Vidare fanns en teservis med vacker rosdekor och delar till stop med landskapsdekor och gustavianska girlanger. Koppar och fat med identisk rosdekor finns i Skaraborgs läns museums samlingar (Nilsson Schönberg 2001:54). Dessutom påträffades övrigt porslinsmaterial med blomsterdekorer. I denna kontext återfanns även en fajansskärva med engelskt ursprung.

Tillsammans med porslinet återfanns även delar av packmaterial av asiatiskt ursprung (figur 44), ett sällsynt fynd som har en motsvarighet vid en av Bohusläns museums undersökning av Amerikakajen i Göteborg. (Forsblom Ljungdahl 2019:28). Som transportmaterial för porslinet användes både te (sic) och växtdelar från någon vass- eller bambuliknande växt.

Figur 34. Hisschakt i västra flygeln, tekoppar, dekortyp G (F203). Vitt med emaljfärgsdekor, rutnät med små skira blomster.

Figur 35. Hisschakt i västra flygeln, sejdell, dekortyp M (F205). Guld- och sepiadekor.

Figur 36. Hisschakt i västra flygeln, skålar, dekortyp M (F205). Sepiadekor.

Figur 37. Hisschakt i västra flygeln, skål, dekortyp H (F206). Monokromer, powder blue.

Figur 38. Hisschakt i västra flygeln, tekopp, dekortyp F (F207). Helvitt.

Figur 39. Hisschakt i västra flygeln, skålar, lock, saltkar med mera, dekortyp A (F208). Underglasyrblådekor

Figur 40. Hisschakt i västra flygeln, skålar dekortyp A (F212). Vitt med emaljfärgsdekor.

Figur 41. Hisschakt i västra flygeln, skålar, dekortyp A (F212). Vitt med emaljfärgsdekor.

Figur 42. Hisschakt i västra flygeln, skålar, dekortyp A (F213). Underglasyrblå starbust-dekor.

Figur 43. Hisschakt i västra flygeln, skålar, lock, saltkar mm, dekortyp A (F214). Underglasyrblå dekor.

Figur 44. Hisschakt i västra flygeln, packmaterial av bast? (F201).

Övrigt fyndmaterial

Det framgrävda materialet framkom mestadels i omrörda lager och kontexter. Föremålen var i dessa föremålsgrupper (figur 45-46):

Stengods: Krus (Westervald) 1600-tal,

Fajans: Krus (portugisiskt), fat holländska. Datering 1600-tal.

Yngre rödgods: Föremål av hushållskeramik, grytor, rörskaft samt ett keramikfat med årtalsdekor 1680.

Kritpipor: Vidare en kritpipa från Jonas Alströmers manufaktur i Alingsås och dateras till cirka 1760.

Kakel: Ugnskakel, svartglaserat: 1600-tal. Svartgods, så kallat jydepotte, bottendel, 1600-tal.

Flintgods: Möjligen ett engelskt kärl sent 1700-/tidigt 1800-tal.

Metall: Järnföremål, ej daterbara samt mynt i koppar, troligen tidigt 1700-tal, 1 öre.

Glas: Fragment av buteljer och fönsterglas, 1600-1800-tal.

Samt slaggrester från branden 1746. Därtill påträffades ett mindre antal rostklumpar med vidhängande porslins- och kritpipefragment.

Ovanskrivna fyndmaterial skiljer sig ej stort från gängse stadsgrävningsmaterial från staden. 1600-talsmaterialet påvisar tillsammans med kvartershistoriken att platsen varit bebyggd alltsedan stadens första århundrade. Årtalsskärvan förtjänar att uppmärksammas eftersom årtalsdekorerad keramik inte är helt vanlig. Likaså är svartgodset något ovanligare i göteborgsmaterialet. För mera detaljerade uppgifter om föremålsmaterialen hänvisas till förundersökningsrapporten (Nilsson Schönborg 1993).

Figur 45. Diverse fynd från gården som påträffades i L1. På bilden syns svartglaserat kakel, buteljglas, handtag till trefotsgrötor, ostronskal samt stengodsflaska av westerwald-typ.

Figur 46. Del av daterat och dekorerat fat i yngre rödgods påträffad i L1.

Figur 47. Två skärvor från en så kallad martaban påträffad i L2. Martabaner var behållare för till exempel vatten eller olja. De tillverkades i Sydostasien med tyngdpunkt på nuvarande Thailand.

Två sällsynta skärvor

Två skärvor som representerar ett utomordentligt sällsynt fynd i vårt land framkommer tillsammans med kinesiskt porslin i kontexter som tillhör spannet cirka 1746-1760-tal. Skärvorna kan tillhöra en sydostasiatisk krukä som användes som behållare för vatten, olja eller matvaror, en så kallad martaban och har således hemförts via en ostindiefarare (figur 47). Skärvorna, bottendelar, är av ett hårdbränt stengods med utvändig brun glasyr och invändigt slammade i svagt bruntonad färgning med inslag av gröna glasyrfläckar, den utvändiga botten är oglaserad. Martabanerna tillverkades i Siam (nuvarande Thailand) och området däromkring. Namnet har dessa förrådsrukor fått efter utskeppningshamnen Martaban (nuvarande Mottama) på Myanmars västkust. Liknande kärl har påträffats vid vrakdykningar i Syd kinesiska sjön, bland annat från vraket av ett handelsfartyg, Turian, vilket förliste 1725 (Brown & Sjöstrand, u.å.).

TOLKNING OCH DATERING

Materialet från undersökningen påvisar att kvarteret varit bebyggt från 1600-talets första hälft. Den bebyggelse som bestod av sten och tegelmaterial och som påträffades i kvarterets sydvästra del förmodades ha varit en byggnad tillhörig borgmästare Hans von Gerdes.

Vidare fanns ett markant fyndmaterial av kinesiskt porslin från 1730-talet till 1800-talets början som tillhörde SOIC:s verksamhetsperiod på platsen. Ett viktigt fynd för forskning angående dekorer och SOIC:s importhistoria. På grund av omrörda lager och markingrepp under senare tid påträffades endast några mindre konstruktioner som visade sig vara bebyggelse rester från 1600-1800-tal.

Området har spelat en viktig roll i stadens internationella kontakter och handelshistoria. Detta gör att fyndet av framförallt det kinesiska porslinsmaterialet har stor betydelse såväl konsthistoriskt som i detta hänseende. Undersökningen är ett viktigt komplement till andra undersökningar som gjorts i området och utmed Stora hamnkanalen.

ANTI-KVARISK BEDÖMNING

Lagskydd för fornlämningen kvarstår ej inom undersökt område. Utanför detta område kvarstår lagskyddet. Området (gårdspartiet) är totalutgrävt och någon ytterligare undersökning erfordras ej här. Däremot vid ytterligare ingrepp i kvarterets kvarstående byggnader; grundförstärkningar, trossbottnar mm bör detta följas av antikvarisk expertis.

KÄLLOR

Fil. kand. Olga Dahl, Göteborg: Muntliga och uppgifter i koncept angående kvarterets historia. Numera finns delar Olga Dahls forskning tillgänglig via hemsidan: Göteborgs tomtägare www.gbgtomter.se. Handlingar angående kvarterets historia i Göteborgs historiska museums arkiv.

Nilsson Schönborg, Göte. *Kinesiskt porslin på Gunnebo* (manus under arbete).

LITTERATUR

Ball, Dorian 1995. *The Diana Adventure*. Groningen.

Baeckström, Arvid. 1923. *Studier i Göteborgs byggnadshistoria före 1814*. Stockholm.

Brown, Roxanna. & Sten Sjöstrand. u.å. *Maritime archaeology and shipwreck ceramics in Malaysia*. Kuala Lumpur.

Cederbourg, Eric. 1739. *En kort beskrifning öfver den wid Wästra hafvet belägna, wäl bekanta och mycket berömliga siöhandel. Och stapulstaden Götheborg, utur åtskillige trowärdige historieböcker, gamla bref, minnesmärken och andre tilförlåtelige bewis, både med nöye och flit sammanletad*. Göteborg.

Gremner, Anna & Björn Gremner. 2011. *Kinesiskt porslin – det vita guld*. Göteborg.

Gyllensvärd, Bo. 1990. *Porslinet från Kina – Ur Kulturens samlingar*. Västerås.

Forsblom Ljungdahl, Veronica; Astrid Lennblad & Emma Maltin: *Arkeologi under Emigranten. Lämningar från 17-1800-talen i de gamla masthamnarna Arkeologisk undersökning Göteborgs stads och kommun*. Rapport 2019:35 Bohusläns museum.

Hasselgréen, Ingmar. 1983. *Ostindiska huset – Göteborgs museum*. (Göteborgs historiska museums skrifter I). Göteborg.

Kjellberg, Sven T. 1974. *Svenska Ostindiska Compagnierna 1731-1813*. Malmö

Lindstam, Carl Sigfrid. 1962. *Göteborgs gatunamn*. Göteborg.

Nilsson Schönborg, Göte: *12 Kvarteret, Ostindiska Kompaniet, Göteborg (Ostindiska huset, Norra hamngatan 12, Bebyggelselämningar och kulturlager från 1600- 1700-tal*. Arkeologisk förundersökning 1993. Göteborgs stadsmuseum.

Nilsson Schönborg, Göte: *Kinesiskt importporslin i Göteborg sett ur ett arkeologiskt perspektiv*. I serien Urbaniseringsprocesser i Västsverige. En utvärdering av uppdragsarkeologins möjligheter att belysa historiska processer. GOTARC Serie C. arkeologiska skrifter No 39. Göteborg University – Department of Archaeology 2001.

Nilsson Schönborg, Göte: 2002 *Kinesiskt porslin i Stockholm. Jordfunna skärvor berättar om 1600 – Och 1700-talens kinahandel*. (I: Upptaget. Arkeologi i Stockholm inför 2000-talet). Samfundet S:t Erik, Stockholms stadsmuseum, Stockholms Medeltidsmuseum.

Olan, Eskil. 1920. *Ostindiska Compagniets Saga. Historien om Sveriges märkligaste handelsföretag*. Göteborg.

Wästfelt, Berit; Bo Gyllensvärd & Jörgen Weibull. 1990. *Ostindiefararen Göteborgs porslinslast*. Förlags AB Wiken.

Figur 47. Ansvarig för utgrävningarna och författare till rapport Göte Nilsson Schönborg.

Bilaga 1. Fyndtabell - Ostindiska huset, 1994

GSMA:940009: Kontext		Sakord	st	gr	Material	Beskrivning
1	L1	Skärvor		6850	Ostindiskt porslin	A: underglasyrblå dekor. Koppar, tallrikar, skålar mm.
2	L1	Lockskål		510	Ostindiskt porslin	A: underglasyrblå dekor.
3	L1	Skärvor		250	Ostindiskt porslin	A: underglasyrblå dekor. Koppar, tallrikar, skålar mm.
4	L1	Tekopp		24	Ostindiskt porslin	A: underglasyrblå dekor. Sexkantig mynning, äldsta typen?
5	L1	Tekopp		15	Ostindiskt porslin	A: underglasyrblå dekor.
6	L1	Skål		49	Ostindiskt porslin	A: underglasyrblå dekor.
7	L1	Tekopp		250	Ostindiskt porslin	B: Underglasyrblå dekor och emaljfärger på glasyren. Persiserande dekor med längsrandiga fält. Tekoppar samt skålar
8	L1	Skärvor		1050	Ostindiskt porslin	B: Underglasyrblå dekor och emaljfärger på glasyren, s.k. kinesisk imariporslin. Skålar mm.
9	L1	Skärvor		675	Ostindiskt porslin	B: Underglasyrblå dekor och emaljfärger på glasyren, s.k. kinesisk imariporslin. Skålar, tekoppar mm
10	L1	Skålar		1900	Ostindiskt porslin	C: Underglasyrblå dekor på insidan och brun, s.k. café au lait-glasyr på utsidan
11	L1	Skålar		1600	Ostindiskt porslin	D: Brun glasyr på utsidan och emaljfärgsdekor på insidan eller brun glasyr med ursparningar som dekorerats med emaljfärger
12	L1	Skålar	1	11	Ostindiskt porslin	E: Figuriner. Hund
13	L1	Skålar		270	Ostindiskt porslin	F: Helvitt
14	L1	Skålar		170	Ostindiskt porslin	G: Vitt med emaljfärgsdekor
15	L1	Skål		59	Ostindiskt porslin	H: Monokromer, glasyr i en enda färg, powder blue.
16	L1	Skålar		285	Ostindiskt porslin	I: An hoa- dekor, s.k. hemlig dekor, ristad eller skuren i godset under glasyren
17	L1	Skål med lock		77	Ostindiskt porslin	K: Vitt med emaljsfärgsdekor och ränder med underglasyrblått
18	L1	Skål/fat		88	Ostindiskt porslin	M: Brun glasyr på utsidan, guld- och sepiadekor på insidan
19	L1	Skål	3	41	Ostindiskt porslin	P: Underglasyrblå dekor med guld på glasyren (drakdekor utan guld?)
20	L1	Skålar		170	Ostindiskt porslin	Q: Underglasyrblå på insida. Celadonglaserad utsida
21	L1	Skål	2	15	Ostindiskt porslin	R: Blåvit underglasyrblå med inslag av roströd dekor
22	L1	Skål	1	8	Ostindiskt porslin	S: Yixingvara (kinesiskt stengods)
23	L1	Tegelsten	3	1815	Tegel	(17)x8,0x3,5, rött, holländskt?
24	L1	Skärvor i korrosion		300	Ostinidiskt porslin	Skärvor i korrosion vilken enligt Göte kan
25	L1	Slagg	2	328	Slagg	
26	L1	Butelj	4	233	Glas	Botten till butelj, glassjuk.
27	L1	Ostron	2	72	Ostronskal	
28	L1?	Sländtrissa	1	14	Täljsten	

GSMA:940009: Kontext		Sakord	st	gr	Material	Beskrivning
29	L1	Fat	1	115	Yngre rödgods	Hornmålade mönster med dateringen 1680, möjligen 1689.
30	L1	Kanna	2	33	Stengods	Westerwald
31	L1	Gryta	1	24	Jydepotte	En lite trefotsgryta.
32	L1	Fönsterglas	2	12	Glas	Fönsterglas
34	L1	Stengods	1	12	Stengods	Raeren eller Frechen
35	L1	Bryne	1	18	Sandsten?	
36	L1	Kritpipor	9	44	Kritlera	Jonapipa samt andra skaftdekorer plus ett huvud av äldre mindre typ. 1630-1650 ent Robert Bergman Carter.
37	L1	Fajans	11	188	Fajans	Diverse skärvor, merparten holländska, någon möjligen portugis.
38	L1	Trefotsgrytor	4	235	Yngre rödgods	Fyra skaft samt en udda skärva
39	L1	Skärvor		775	Yngre rödgods	Diverse skärvor av kokkärl, fat mm
40	L2	Skärvor		21240	Ostindiskt porslin	A: Underglasyrblå dekor. Stort antal skärvor med olika typer av kärl.
41	L2	Skärvor		9000	Ostindiskt porslin	B: Underglasyrblå dekor och emaljfärger på glasyren, s.k. kinesisk imariporslin
42	L2	Skärvor		4300	Ostindiskt porslin	C: Underglasyrblå dekor på insidan och brun, s.k. café au lait-glasyr på utsidan
43	L2	Skärvor		6000	Ostindiskt porslin	D: Brun glasyr på utsidan och emaljfärgsdekor på insidan eller brun glasyr med ursparningar som dekorerats med emaljfärger
44	L2	Skärvor		1700	Ostindiskt porslin	F: Helvitt
45	L1	Kakel	3	186	Kakel	3 fragment av svartglaserad kakel sannolikt 1600-talets första hälft. Djup relief, portal?
45	L2	Skålar		6500	Ostindiskt porslin	G: Vitt med emaljfärgsdekor
46	L2	Skålar		350	Ostindiskt porslin	I: An hoa- dekor, s.k. hemlig dekor, ristad eller skuren i godset under glasyren och med underglasyrblå kantbård och mittmotiv
47	L2	Skålar		250	Ostindiskt porslin	B: Underglasyrblå dekor och emaljfärger på glasyren
48	L2	Skålar		230	Ostindiskt porslin	M: Brun glasyr på utsidan, guld- och sepiadekor på insidan
49	L2	Skålar		16	Ostindiskt porslin	O: Soft paste, ett spec. lätt porslin med ett mycket detaljerat och vältecknad underglasyrblå dekor, ofta med en finkrackelerad glasyr
50	L2	Skål		65	Ostindiskt porslin	P: Underglasyrblå dekor med guld på glasyren
51	L2	Skål		100	Ostindiskt porslin	Q: Underglasyrblå på insida. Celadonglaserad utsida.
52	L2	Skål		14	Ostindiskt porslin	R: Blåvit underglasyrblå med inslag av roströd dekor
53	L2	Skärvor		1870	Ostindiskt porslin	Blandad kompost av olika typer
54	L2	Vattenkrus	2	160	Martaban	Martaban?
55						
56	L3	Skärvor		270	Fajans	Diverse skärvor av holländsk fajans samt två portugisiska.
57	L3	Skärvor		47	Flintgods	Handmålade kopps samt överföringsdekorerad skål och två odekorerade, 1800-1850?

GSMA:940009: Kontext		Sakord	st	gr	Material	Beskrivning
58	L3	Fajanskakel	2	44	Rödgoods	Fajanskakel med blå handmåkad dekor (landskap, troligen en sims)
59	L3	Kritpipor		400	Kritlera	Mestadesl odekorerade skaft
60	L3	Kritpipor		23	Kritlera	Två huvuden, 1700-tal
61	L3	Kritpipor		45	Kritlera	Olika huvuden plus skaft.
62	L3	Kritpipor		39	Kritlera	Ahlströmerpipor.
63	L3	Fönsterglas		375	Glas	Glassjukt
64	L3	Butelj		2350	Glas	
65	L3	Dricksglas		15	Glas	Ofärgat röformat glas, möjligen dricksglas
66	L3	Skärvor		66	Glas	Sekundärbränt glas
67	L3	Flaska		6	Glas	Botten till mindre flaska
68	L3	Dricksglas		100	Glas	Dricksglas på kort fot, ofärgat glas
69	L3	Skärvor		1300	Yngre rödgoods	Divers skärvor, även dekorerade med hornmåleri och hemring
70	L3	Skärvor		320	Yngre rödgoods	Med grön glasyr.
71	L3	Skärvor	3	72	Jydepotte	
72	L3	Kanna	2	93	Stengods	Westerwald, blombukett i relieff.
73	L3	Mineralvattenkrus		90	Stengods	P-jugs, 1700-tals andra hälft
74	L3	Diverse skärvor		110	Stengods	Diverse udda stengodsskärvor. Ett oglaserat lock, en tunt gods med invändig saltglasyr, Botten på en flaska, knopp till lock, samt en reliefdekor människa.
75	L3	Mynt	1	1	Koppar	1 öre 1710-tal enligt text på fyndpåse.
76	L3	Knapp		1	Koppar	Kulknapp med en blomma som mönster
77	L3	Spik		55	Järn	Kasserade
78	L3	Spik		135	Järn	Kasserade
79	L3	Beslag		58	Järn	Kasserad
80	L3	Spade		350	Järn	Kasseras efter fotografering
81	L3	Gaffel?	1	38	Järn	Kasseras efter fotografering
82	L3	Ostron		26	Ostron	
83	L3	Tänder, nöt		46	Nöt	
84	L4	Skärvor		300	Fajans	Blandade mindre skärvor
85	L4	Kritpipor		52	Kritlera	Skaft, något dekor
86	L4	Kritpipor	2	8	Kritlera	Huvud med stämpel. 1600-talets andra hälft?
87	L4	Skärva		20	Stengods	Frechen
88	L4	Butelj		700	Glas	Färgat
89	L4	Fönsterglas		31	Glas	Ofärgat
90	L4	Butelj		24	Glas	Ofärgat
91	L4	Kakel		700	Lergods	1600-tal. Både grund och djup relief i grön och svart glasyr

GSMA:940009: Kontext		Sakord	st	gr	Material	Beskrivning
92	L4	Skärvor		2500	Yngre rödgods	Trefotsgritor, skålar och fat mm, inhemskt och holländskt. Dekor med engob, hornmåleri, hemring..
93	L4	Blomkruka		205	Yngre rödgods	Oglaserade koniska blomkrukor. En med intryckt 7:a i botten. Oklar datering
94	L4	Knapp		1	Ben	Rund knapp med fyra hål.
95	L4	Knapp		2	Koppar	Välv knapp med ögla på baksidan.
96	L4	Pip		42	Koppar	Pip med oklar funktion, möjligen blåmunstycke till bälg eller till kanna.
97	L4	Fragment		24	Koppar	Kasserade
98	L4	Spik	4	45	Järn	Kasserade
99	L4	Hästska	1	123	Järn	Kasseras efter fotografering
100	L4	Ostron	1	46	Ostron	
101	L4	Ben	6	100	Ben	Slaktavfall större däggdjur, grisbete
201	Västra flygeln	Packmaterial		266	Bast?	Ren bast, rep samt delar av en flätad korg(?)
202	Västra flygeln	Skålar		1240	Ostindiskt porslin	G: Vitt med emaljfärgsdekor, rosdekor, samma motiv.
203	Västra flygeln	Tekoppar		157	Ostindiskt porslin	G: Vitt med emaljfärgsdekor, rutnät med små skira blomster mm.
204	Västra flygeln	Sejdel och terrin		440	Ostindiskt porslin	M: Guld- och sepiadekor (sejdel) samt en terrin med röd utvändig dekor.
205	Västra flygeln	Koppar och fat		328	Ostindiskt porslin	M: Sepiadekor
206	Västra flygeln	Tekopp		18	Ostindiskt porslin	H: Monokromer, powder blue
207	Västra flygeln	Tekopp		7	Ostindiskt porslin	F: Helvitt
208	Västra flygeln	Skärvor		586	Ostindiskt porslin	A: Underglasyrblå dekor . Delar av terrin, lock, saltkar, tekopp, skål
209	Västra flygeln	Skärvor		312	Ostindiskt porslin	Plastisk växtdekor, bålskål och sejdel.
210	Västra flygeln	Skålar		700	Ostindiskt porslin	G: Vitt med emaljfärgsdekor och guld
211	Västra flygeln	Skärvor		5300	Ostindiskt porslin	G: Vitt med emaljfärgsdekor. Skålar, koppar, terrin, ålskål, tallrikar?
212	Västra flygeln	Skärvor		4000	Ostindiskt porslin	G: Vitt med emaljfärgsdekor. Skålar, tallrikar.
213	Västra flygeln	Skålar		13000	Ostindiskt porslin	A: Underglasyrblå dekor, Starburst
214	Västra flygeln	Skärvor		17000	Ostindiskt porslin	A: Underglasyrblå dekor, Tallrikar, skålar
215	Västra flygeln	Butelj	4	195	Glas	Grönt och brunt handlöst buteljglas
216	Västra flygeln	Kopp	1	15	Flintgods	Två handmålade skärvor.
217	Västra flygeln	Spelkort	1	1	Papper	Spader åtta eller spader sju. Del av kort.

Bilaga 2.

Sorting by method of decoration. (English).

To make the job of re-cording the decoration easier, I used the following alphabetical code to denote the different methods of decoration: (From Wästfelt 1990) As similar as the shards from the excavation of the wreck Eastindiaman Gotheborg.

A: Underglaze blue and white

B: Underglaze blue and white plus over-the-glaze enamels, so-called Chinese imari

C: Brown, so-called cafe au lait, glaze on exterior and underglaze blue on interior

D: Brown glaze on exterior and enamels on interior, or brown glaze with reserves decorated in enamels

E: Figurines

F: All white

G: White with enamels

H: Monochromes, i.e. glaze all one colour, such as powder blue-sometimes with motifs in gold over the glaze

I: An hoa or "secret" decoration, incised or cut into the goods under the glaze, with underglaze blue border and center motif

J: Brown glaze on exterior with all-white interior

K: White with enamels and lines in under-glaze blue

L: Brown glaze on exterior, underglaze blue with over-the-glaze enamels on interior M Brown glaze on exterior, gold and sepia decoration on interior

N: Laque burgautee, porcelain covered with dark lacquer and decorated with gold and inlaid mother-of-pearl

O: Soft paste, a particular type of light porcelain with very detailed and well-drawn underglaze blue decoration, often with finely crackled glaze.

P: Underglaze blue with gold decoration

Q: Underglaze blue on interior and celadon glaze on exterior

R: Underglaze blue with red decoration

S: Xixing ware (Chinese stoneware)

1600-talet grävs fram på OIH:s gård

På 1600-talets slut bodde borgmästare Hans von Gerdes och köpmannen Machabeus Thornthorn på den plats där Ostindiska Huset nu ligger. Grunderna till deras hus håller just nu på att grävas ut på Ostindiska Husets gård. Man har även funnit grunderna till ett flertal mindre hus, som låg på samma tomt. Förutom detta har personalen på stadsmuseet grävt fram ostindiskt porslin. Skärvorna härrör från den allra första importen, som gjordes av Ostindiska Kompaniet. Sidan 4.

Göte Nilsson-Schönborg visar skärvor av fajans, porslin och stengods.

Magasinet / 4-94

Borgmästarens husgrund framgrävd på OIH:s gård

Solen gassar och det är riktigt varmt ute. Grävmaskinerna dånar och dieselångorna ligger täta. Mitt i bullret står Göte Nilsson-Schönborg, GSM, i en grop och hackar frenetiskt. Han vet att det ska finnas ett tegelgolv från 1600-talets slut någonstans här och han är mycket spänd på att hitta det. Göte håller tillsammans med Mona Lorentzson, också GSM, på att gräva ut Ostindiska Husets gård.

Vid Magasinets besök har de hållit på i tre veckor. En stor del av gården är frilagd och de har hittat ett flertal husgrunder från 1600-talets slut. Mot Norra Hamngatan, som på den tiden var stadens paradgata, låg två stora hus. I dem bodde borgmästaren Hans von Gerdes och en köpmansfamilj som hette Thornthorn. Grunderna till deras hus har grävts fram. De är rejäla och tyder på att det var stora tvåvåningshus. En liten bit av borgmästarens stenlagda gård har också återfunnits.

Mot gårdssidan fanns ett flertal litet mindre hus. I dem bodde det enklare

Utgrävningar görs inte alltid med en liten spade.

folk, sjöfarare och hantverkare. En del av dessa husgrunder börjar också skönjas.

Många fynd

Göte har grävt fram ett flertal fynd, bl a har han hittat mynt från 1600-talet och ett gässkelett från 1700-talet, men framför allt har han hittat ostindiskt porslin. Han daterar porslinet till 1740-tal och berättar att likadana skärvor har återfunnits på ostindiefararen Götheborg. De kommer alltså från den allra första ostindiska importen. Detta skulle tyda på att Ostindiska kompaniets verksamhet på platsen var igång redan i början på 1700-talet. Göte tror att det var så. Han vet att Ostindiska Kompanier

hade en räknestuga på tomten på 1730-talet och att de då höll på att köpa upp ett flertal av husen.

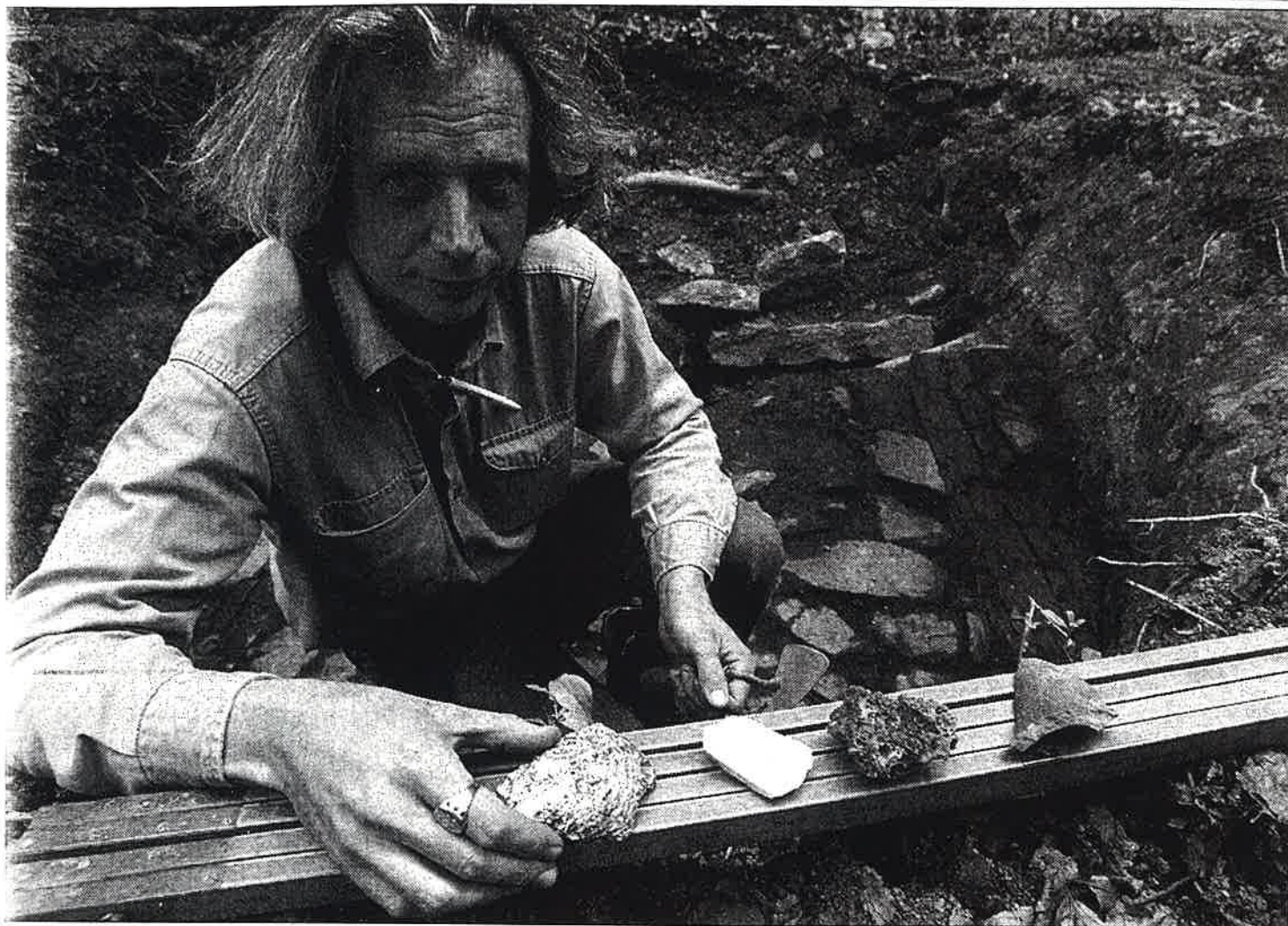
I januari 1746 brann staden och husen på tomten utplånades. Därefter, år 1750, började man bygga Ostindiska Huset, som stod klart 1762.

Olika lager

I en av groparna som har grävts kan man tydligt se de olika lagren från staden Göteborgs tidiga år. Längst ner ligger de svartnade resterna av strandängarna på vilka staden byggdes. Därefter kommer 1600-talslagren. Sen ser man en mörk rand som är rester från branden 1746 och ovanpå den sandlagret, som kom dit när man försökte släcka branden. Därefter följer den nya staden som byggdes upp.

Göte berättar att under det lager de nu har grävt ut, finns det troligtvis ytterligare ett lager från 1600-talet, vilket de också kommer att titta på innan grävningarna avslutas i början av maj.

Susanne Slettengren

Var så god - smaka! Arkeolog Göte Nilsson Schönborg vid stadsmuseet visar ett ostronskal från 1740-talet inne på Ostindiska husets gård. Övriga föremål från vänster: En porslinskärva, en slaggklump från branden 1746 och en bit tyskt stengods. FOTO: MARK EARTHY

arbetet 20-8-1993

Minnenas kvarter

Utgrävningar vid Ostindiska huset avslöjar spår från tidigt 1600-tal

AV CURT CARLSSON / GÖTEBORG

Där bodde borgmästare Hans von Gerdes och där köpman Thornton.

1746 ödelades hela kvarteret av en brand...

I ytterligare en vecka kan allmänheten besöka utgrävningarna inne på gården till Ostindiska huset i Göteborg.

– Här är förresten en slaggklump från branden, säger arkeolog Göte Nilsson Schönborg som leder försöksutgrävningarna.

SEX TITTHÅL

Idag finns sex fyrkantiga så kallade titthål i marken inne

på gården.

Resultatet av grävningarna är inte överraskande medger Göte Nilsson Schönborg, eftersom det sedan länge är känt vad som funnits i kvarteret.

Men det hindrar inte att han tycker det är intressant att försöka fastställa livet i kvarteret som bebyggdes första gången under det tidiga 1600-talet.

På den tiden gick Göteborgs paradgata på fastighetens södra sida mot nuvarande stora hamnkanalen och hamngatorna. 1695 vet man att borgmästare von Gerdes bodde i kvarterets västra del.

I den östra bodde köpman Thornton. Båda lägenheterna vetter mot dagens Norra Hamngatan.

HANTVERKARE

I kvarterets norra del, mot dagens Köpmangatan, fanns sex tomter där olika slags hantverkare bodde, bland andra en barberare.

1731 köpte Ostindiska kompaniet hela kvarteret vilket 15 år senare ödelades av en brand.

1750 var det nya ostindiska huset färdigt så som vi kan se det idag.

1890 bebyggdes den norra

delen, där hantverkarna bott, den så kallade Wilsonska flygeln.

Det är oklart hur mycket av gårdsfynden som ska bevaras för framtiden.

Den frågan avgör stadsmuseet i samband med att hela det nya stadsmuseet ska byggas.

Göte Nilsson Schönborg understryker:

– Vi är mycket tacksamma gentemot göteborgska historikern Olga Dahl som just nu forskar i hur göteborgarna levde under 16- och 1700-talen. Hennes arbete är ovärderligt, säger han.

Gammal grund doldes under gården

Den som gräver han finner. På Ostindiska husets gård dök plötsligt 1600-talsborgmästaren Hans von Gerdes husgrund och gård upp ur schaktmassorna, när arkeologen skulle göra provgropar inför nybygget. Här skall Stadsmuseets underjordiska lokaler byggas, och man kan spekulera i om det drar ihop sig till en ny riksgropsdebatt. Kan man skrota gamle borgmästarens husgrund för en modern museihall?

Fyra provgropar grävdes, och alla berättade om de ursprungliga husen på tomten, två av dem högstatushus. Groparna fylls nu igen, och det är kanske för sent att gå dit och titta. Men dokumentation finns, både i text och bild.

Provgrävningarna visade vad vi redan visste, nämligen att alltihip brann 1746, då en fjärdedel av stan brann upp, 196 privata gårdar. Spåren efter detta kan man se på Hans von Gerdes framgrävda gårdsplan, där stenarna är svartbrända. Lite slagg ligger här och där.

Hans von Gerdes var borgmästare 1687-1716. Sedan blev han burggreve, stadens sista. Han var också kommercepresident och ägde klädesfabriken på Stampen. I hans hus bodde flera borgmästare efter honom. Detta var överstånds-kvarter, med hus mot Hamnkanalen.

Värderat till 4 000 daler

En annan av dåtidens höjddar bodde strax intill. Han var köpman och hette Mackabeus Thornton. Den familjen ägde huset ett par generationer. 1715 omtalas "den dygdesamma matronan Adelheit Thornton". Det var samma år som både borgmästarens och Thorntons hus värderades till 4 000 daler vardera, en hög summa på den

tiden. Det bevisar att det var välbyggda hus.

Det kan — eller kunde — man se i provgropen där Thorntons husgrund kom i dagen. Stabila, välslagda grundstenar skvallrar om kvalitet på det hus som brann. Troligen kan man inte se det längre i dag, för groparna skyfflas igen, med plastskynke mellan utgrävning och fyllnadsmassor, för att man lätt skall kunna frilägga utgrävningen igen.

Thorntons ville utvidga och började på 1730-talet köpa in husen i kvarteret bakom. Där bodde hantverkare, snickare, svarvare, barberare, båtsmän, som fick flytta nån annanstans. Men Thorntons hade en konkurrent, som också kastade sina blickar på tomterna, nämligen Ostindiska kompaniet.

Dålig start för Ostindiska

Båda fick se sig utkonkurrerade för ögonblicket av en större rival, nämligen stadsbranden 1746. Den ödelade även dessa kvarter, inklusive Tyska kyrkan. I kvarteret hade kompaniet sin räknestuga, med dalerplåtar till ett värde av 576,77 daler. Efter branden återstod bara en smält kopparrhögd, som värderades till endast 25,16 daler. En dålig start för Ostindiska kompaniet.

Men kompaniet gav inte upp, utan byggde sitt kompanihus under 1750-talet, det som nu är museet. Då begravdes borgmästarnas och Thorntons husgrunder och gårdsplaner under lermassor och har kommit fram i dagen först nu.

Jobbat ihop i tio år

De som haft nöjet att gräva fram dem är arkeologen Göte Nilsson Schönborg och grävmaskinist Anders Svenningsson. De är ett par som jobbat ihop i snart tio år, och Anders kan konsten att sätta grävskopan i marken så att inga fynd går till spillo. Fynd är till exem-

Bild: JOHAN DAVEUS

Här i gropen där Göte Nilsson Schönborg står finns husgrunden och gården efter 1600-talsborgmästarens hus.

pel lergods, fajans, kritpipor, ben och ostindiska porslinsbitar.

Det ostindiska porslinet, intresserar Göte i hög grad — det är hans specialområde. Han klassificerar och daterar bitarna med kännarmin och jämför med fynden från det sjunkna skeppet Götheborg. Det var Göte som berättade om husen och husägarna för oss. Men det hade han inte kunnat göra om inte fil kand, historikern Olga Dahl gjort ett jättearbete med att gräva i gamla handlingar under många år. Hon har forskat i det historiska rotesystemet och pusslat in invånarna i rätt hus.

På så vis är hela ursprungliga Göteborg kartlagt, och man kan

identifiera människorna på tomterna, vilket är en oerhörd tillgång för historiker, arkeologer och andra intresserade. Eftersom många kyrkoböcker brunnit upp, har hon fått gå till bouppteckningar, mantalslängder, bakugnslängder och räkenskaper, som finns på landsarkivet.

Kunskapen är kvar, men husen är borta. Grunderna ligger runt om i centrala Göteborg. Arkeologerna stöter på dem när de gräver. Att 1600-talsborgmästaren Hans von Gerdes husgrund skulle dyka upp på Ostindiska husets gård var alltså inte helt en överraskning.

Vad händer nu?

Frågan är nu hur man be-

handlar resterna av en borgmästaregård från 1600-talet, när man skall bygga nytt under museigården. Här skall ju bli entréhall till nya Stadsmuseet bland annat. Provgroparna visar att det ligger husgrunder under hela gården, ett synligt minne av Urd Göteborg. Skall man offra det för en modern museihall?

Eller är det möjligt att behålla delar av grunderna och göra det som Sheraton inte gjorde: låta murarna ingå i den nya byggnaden. Det skulle bli ett högst påtagligt stycke stadshistoria i det museum, som just skall visa stadens historia, nya Stadsmuseet.

INGRID WIRSIN

Bilder: BENGT MAGNUZON

Skärvor överallt. Det ostindiska porslinet ligger här och var över hela tomten. Göte Nilsson klassificerar med kännarmin. Ostindiskt porslin och den ostindiska handeln är hans specialgebit, och han kan genast placera skärvorna rätt i tiden. Och Göte vill djupare...

...men han vill se stan ännu längre ner i dyn

6P19-4-1994

Ur-Göteborg ligger just nu framgrävd på Ostindiska gården. Det är grunden till handelsman Machabeus Thorntons 1600-talshus, och förste borgmästaren Hans von Gerdes. Eller om det är ett tidigt ostindiskt magasin, arkeologen är inte säker.

Tvårsäker är han dock på att en del av de ostindiska skärvorna kommer från allra första ostindiska oktrojen.

Men detta Ur-Göteborg får inte ligga kvar. I början av maj är grävningarna klara, och då skyfflar grävsoporna bort det som inte museet tagit tillvara – det vill säga: det mesta. Därefter får intresserade leta på tippen efter 1600-talsstaden. Här, där 1600-talsstaden låg, skall Stads-museets nya underjordiska lokaler ligga.

Det är en spännande stad som arkeolog Göte Nilsson Schönberg guidar oss i. Ytlagret är avschaktat, och grundmurar, bitar av gata och gård, murstocksfundament och tegelrännor ligger i dagen. De nya grävningarna har avslöjat mer än provgröparna tidigare. På förste borgmästarens tomt, just till vänster om trappan när man kommer inifrån museet, har ett nytt litet hus, troligen ett uthus, grävts fram. Möjligen har det varit ett stall, och möjligen har tegelrännorna varit avloppsrännor.

Grundmuren strax intill kan ha varit muren till borgmästarens hus. Men här kan också senare ha legat ett tidigt ostindiskt magasin, sen tiden före stora magasinsbygget. Vilken hypotes som är den rätta finner Göte ut, när han grävt mer. Fynd, tegel sorter och andra arkeologiska vägvisare berättar mycket för den som kan tolka det marken döljer.

Han ser branden från 1746

Allra mest läser arkeologen ut av jordlagren. Där grävsoporna grävt sig ner ser Göte stadens hela historia i form av lager i schaktkanten. Där längst ner ligger 1600-talslagren. Ovanpå ser han stadsbranden 1746, en mörk rand i marken, och ovanpå den sandlagret, som kom dit när man försökte släcka elden. Sen följer den nya staden som byggdes upp, med annan färgton.

Men innan Göte Nilsson Schönberg är klar med sin

grävning vill han längst ner i botten på 1600-talet. Dit kan man redan kika i den djupaste schaktröpen, flera meter djup. En liten svart hög är resterna av de sumptiga ängar, som de allra första göteborgarna slog sig ner på. I gropen intill ser man de väldiga lager av blålera, som dessa första göteborgare tömde över sankmarken, för att stabilisera.

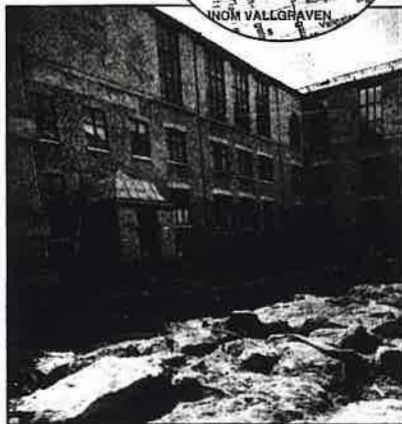
Runt om schaktröparna går berget i dagen. Rätt mycket av tomten består av detta urberg. Det är ett konstigt berg, som ett stelnat hav i böljegang. Berget sticker upp i vågkammar, med sprickor emellan. Dessa sprickor har varit små fyndgruvor. Här har de första göteborgarna fyllt upp med det ena och det andra, och arkeologerna hittar keramik, fajans, lera och mycket skärvor av ostindiskt porslin.

Spännande med en del av skärvorna på Ostindiska husets gård är att de är från första ostindiska oktrojen. Det kan man avgöra på flera sätt. Dessa skärvor hör alltså till den allra första svenska ostindiska importen. Och de har aldrig hunnit ut i handeln. Det är helt enkelt transportskadat porslin, som aldrig kom utanför kompaniets gård.

Det gör skärvorna mycket intressanta. De inte slitna, utan släta och blanka. Arkeologerna kan jämföra dem med senare fynd från ostindiefarerna Göteborg, och kanske hitta nya mönster. Jämförelsematerial finns det gott om. I påse efter påse förvaras skärvorna, noga skilda från varandra, beroende på var de hittats på tomten. Det blir nästa steg i det arkeologiska arbetet, att gå igenom allt fyndmaterial, jämföra och dra slutsatser.

Det intressanta när man gräver i innerstan är att man kan knyta föremålen till personer, säger Göte Nilsson Schönberg. Vi vet alltså att ena tomten mot Hamnkanalet ägdes av förste borgmästaren Hans von Gerdes och granntomten av handelsman Machabeus Thornton. Bakom dessa tomter låg mindre tomter, där småhantverkare höll till.

Familjen Thornton köpte senare ett par sådana baktomter och byggde ut. Stenfoten kan man se ännu. Denna kunskap har vi tack vare forskaren Olga Dahl, som jag haft mycket samarbete med. Hennes forskning har också visat att det låg ett myntverk i Nordstan, mot

Chansen finns än att se Ur-staden Göteborg. Men den som är intresserad bör skynda sig. Kartan visar var utgrävningarna görs.

hamnen räknat från borgmästaren.

Svårt att besöka

Allt detta plus dokumentationen om utgrävningarna finns i en rapport som Göte Nilsson Schönberg skriver. En del av fynden kommer att hamna på museet, och förhoppningsvis visas för allmänheten. Om allmänheten också skall få en chans att se utgrävningarna är ännu inte bestämt – tomten är gropig och vanskelig att släppa in besökskaror på.

Synd vore om det inga visningar blev. Det ryser längs ryggraden när man vandrar på samma stenar som 1600-talsgöteborgarna gick på, eller ser brandlagren av 1746 års stadsbrand. Det är oäterkalleligen sista gången en man får chansen. Snart ligger det mesta av Ur-Göteborg på tippen. Får man göra så med sin historia?

INGRID WIRSN

rad.

hålla sig till det som är enkelt tyder...

Almstrid på museigården?

Blodbokarna fälls i förtid

— Nu hugger dom ner blodbokarna på museigården!

Ryktet har gått som en löpeld genom stan de senaste dagarna. Många har ringt till GP, upprörda eller frågande:

— Har vi som göteborgare ingenting att säga till om?

— Det är ju vårt museum!

Det verkar blåsa upp till almstrid i Göteborg.

Museigården skall grävas ut för de tilltänkta underjordiska lokalerna. Arkeologiska provgröpar har redan gjorts, och fler skall det bli. De nya utgrävningarna startar nästa vecka. I det sammanhanget fälls blodbokarna, ett arbete som tidigare lagts. Det skulle ha skett i maj.

Alla har inte varit eniga om planerna för museigården vid Ostindiska huset — och inte om ombyggnaden heller. Många göteborgare har beklagat att den vackra gården förstörs, och att träden skall huggas ner. Gården har uppfattats som en oas, där det varit skönt att slå sig ner sommartid efter museibesöket, kanske med en kopp kaffe.

"Över huvudet"

Denna kritik har åter flammats upp, efter insändare i tidningen.

— Detta är ju vårt museum, göteborgarnas museum. Varför får vi inte vara med och säga hur vi vill ha det? Nu sker allt över huvudet på oss, och vi har ingen talan alls. Vi får inte ens kika in på gården, för att se vad de håller på med. Kan man inte göra ett stadsmuseum utan att blåsa ut hela huset och spolia museigården?

Så säger en av de kritiska göteborgare som ringt. En annan undrar:

— Var kan man skriva på listor mot nedhuggningen av träden och förändringen av hela museet? Här sitter folk runt om i stan och är uppretade. Men ensam är man maktlös. Vi måste gå samman och skriva till kommun och ansvariga politiker att vi inte vill ha denna förändring.

— Dessa vackra, 70-åriga blodbokar har varit en glädje för museibesökarna, konstaterar en tredje. Såna träd får vi inte tillbaka på en mansålder. Göteborgarna har alltid slagit vakt om sina träd, det kan stadsträdgårdsmästaren intyga. Men här får man visst göra hur som helst, utan att vanligt folk får ett ord med i laget.

Fler synpunkter har kommit:
— Varför denna stora, omfattande ombyggnad av Ostindiska huset? Huset är ju ett museiföremål i sig själv, med lång och spännande historia. Ostindietiden var en storhetstid i vår stad. Sen har huset varit museum i 150 år.

Invand trapphall

— Vem bestämmer vad som skall behållas, och vad som skall röjas ut? Inredning bör finnas kvar från alla tre århundradena, och från husets olika användningsområden. Den fina trapphallen, som vi varit oss vid sen hundra år, måste få vara kvar, liksom 1700-talsinteriörerna från överståndshem i Göteborg.

— Det var ett informationsmöte för något år sedan om museet, säger en som var med. Den gången var alla överens om att museigården skulle räddas. Det skulle bära bli ett mindre ingrepp för nedfarten till den nya underjordiska hallen under museet. Riksantikvarien hade tidigare satt sig emot större ingrepp. Nu verkar de skövla hela museigården, och blodbokarna, som så många älskar, huggs ner, medan allmänheten stängs ute.

Vaknar för sent

Förvaltningschef Bo I Jonsson förstår inte alls den sent påkomna reaktionen.

— Beslutet har tagits i en demokratisk process, som pågått sen maj '92, med politiker, diskussioner, presskonferenser och hearings. Det har funnits gott om tid att protestera för den som känt för det. Men jag har inte hört talas om några protestgrupper.

— Att folk vaknar till först nu är beklagligt. Nu är det för sent.

Hur Ostindiska huset sett ut under olika epoker kan man just nu se på en liten utställning i museet. Utställningen finns strax intill den kart- och modellutställning som GP skrev om 12 mars.

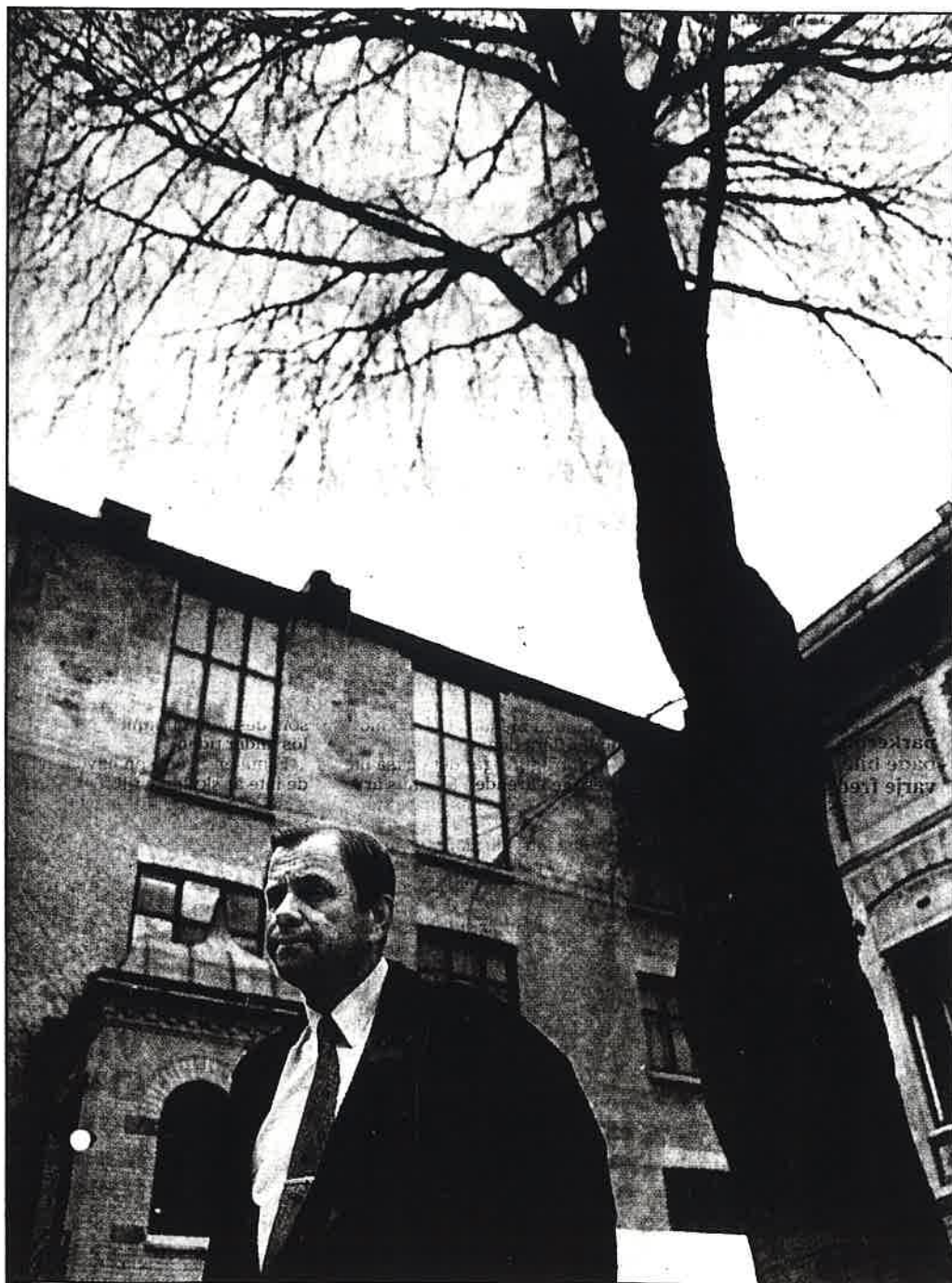

Bild: PONTUS HOOK

INGRID WIRSIN

— Att folk vaknar först nu är beklagligt, säger förvaltningschef Bo I Jonsson. Nu är det för sent.

Dedicated to the Swedish East India Company (SOIC) and the Chinese people.

In 1994, the author conducted an archaeological survey of the East India House in the central parts of Gothenburg. The building was built in 1750, now houses the Gothenburg City Museum. It was originally built as the head office and sales premises for the Swedish East India Company (SOIC), which was active between the years 1731-1813.

During the archaeological investigation of the building's courtyard, approximately 20,000 pieces of Chinese porcelain fragments were found. The big discovery is the wreckage of broken cargo discarded by Swedish East India Company (SOIC). The decors consisted of underglaze blue and white, Chinese imari (inspired by Japanese Imari, produced in China and traced back to the Chinese "Wanli wucai"), and multi-colour decor. These antique Chinese porcelain enamels consist of blue and white, Chinese imari, and multi-colour enamel which represent the pattern types from the Swedish East India Company's (SOIC) entire operating period.

The findings are not only of great importance for the trade history and porcelain research of Gothenburg, but also of international importance and interest.

Chinese and English texts translated from Swedish text by 朱欣政 (Angelina Chu).

献给瑞典东印度公司和中国人民。

1994 年，作者对哥德堡市中心的东印度公司的建筑进行了考古调查。该建筑建于 1750 年，现在是哥德堡市博物馆的所在地。它最初是为瑞典东印度公司的总部和销售场所而建造的，并活跃于 1731-1813 年间。

在对该建筑庭院的考古调查中，发现了大约 20,000 件中国瓷器碎片。这个大发现是瑞典东印度公司丢弃的破碎货物的残骸。这些瓷器残骸的风格包括了釉下青花，中式伊万里彩绘（受日式伊万里启发，和产自中国继承万历五彩），以及多色彩绘。这些中国古代瓷器的青花瓷，中式伊万里，以及多色珐琅彩，代表了瑞典东印度公司整个经营期间的典型的图案类型。

调查的发现不仅对哥德堡市的贸易历史和瓷器研究具有重要意义，也具有国际重要性，吸引了国际广泛兴趣。